

Η ΡΟΥΜΑΝΙΑ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 20^{ου} ΑΙΩΝΑ

*Η Ρουμανία όπως είναι σήμερα. Κοινωνία, πολιτική, στρατός και εθνικά ιδεώδη της άλλοτε Μολδοβλαχίας. Η επίδρασις του ελληνικού πολιτισμού επί των Ρουμάνων*¹

Η χώρα όπου επί αιώνας εκυριάρχησεν ο Ελληνικός πολιτισμός και εκαλλιεργήθησαν τα Ελληνικά γράμματα. Η χώρα της οποίας ηγεμόνευσαν επί σειράν δεκαετηρίδων οι Σούτσοι, οι Μουρούζαι, οι Καντακουζηνοί, οι Μαυρογέναι και η οποία εποτίσθη εν υπεραφθονία από την αστείρευτον και ευεργετικήν κρήνην του Ελληνικού πολιτισμού. Η χώρα όπου εξήτησε κατά πρώτον άσυλον ο Ρήγας και εκ της οποίας εξεπέλυσεν ανά τον Αίμον τα εθνεγερτήρια σαλπίσματά του. Η χώρα, ήτις ήκουσε πρώτη του Υψηλάντου το βροντερόν της ελευθερίας κήρυγμα και της οποίας το χόμα εβάφη με το ευγενέστερον Ελληνικόν αίμα εις το Δραγατσάνι. Αλλά δεν θα ήρκει ολόκληρον το τεύχος του «Εθνικού Κήρυκος» διά να περιλάβη τας υπηρεσίας που προσέφερον ο Ελληνισμός προς τας παραδουναβείους ηγεμονίας, αίτινες αποτελούν την σημερινήν Ρουμανίαν, του Βασιλέως Φερδινάνδου.

Εδώ όμως δεν πρόκειται περί ιστορικής ανασκοπήσεως, αλλά περί μιας επιτροχάδην εκθέσεως των σημερινών συνθηκών υπό τας οποίας βιοί το Ρουμανικόν Βασίλειον, της κοινωνικής του ζωής, των προόδων του, των στρατιωτικών του δυνάμεων και της εν γένει σταδιοδρομίας του από της ημέρας καθ' ην απετίναξε και το τελευταίον ίχνος υποτελείας προς το Σουλτάνον. Προκειμένου περί Ρουμανίας επεκράτησε παρά τοις Ευρωπαϊοις Βαλκανιολόγοις η συνήθεια να την προσονομάζουν με τον τίτλον «Λατινική όασις εν μέσω του Σλαβισμού». Και δεν έχουν άδικον. Οι σημερινοί Ρουμάνοι εμπορούν να καυχηθούν ότι παρ' όλους τους κλυδωνισμούς ους εδοκίμασεν χώρα των και παρ' όλας τας μακραίωνος περιπετείας ας υπέστη φυλή των, κατόρθωσαν να διατηρήσουν αμείωτον και το Λατινικόν αυτών λεκτικόν ιδίωμα και την Λατινικήν αυτών συνείδησιν.

Εν διαστήματι ημίσεος αιώνος η Ρουμανία ακολουθούσα βραδείαν μεν αλλά εδραϊάν προοδευτικήν εξέλιξιν, κατόρθωσε να συμπτυχθή εις Έθνος οργανωμένον, να αναπτύξει τους άπειρους πλουτοπαραγωγικούς πόρους της, να κατάρτιση στρατόν κατά πάντα αξιόμαχον και καταλάβη επίζηλον θέσιν μεταξύ της οικογένειας των Κρατών της Ευρώπης. Όταν ο πρώτος Βασιλεύς της Ρουμανίας Κάρολος Χοεντζόλλερν, έκαμε την πρώτην είσοδόν του εις το Βουκουρέστιον, έτυχεν υποδοχής ψυχροτάτης. Ο Ρουμανικός λαός δεν είχε καμμίαν διάθεσιν να δεχθή ως ηγεμόνα ξένον πρίγκιπα. Ο Βασιλεύς Κάρολος ευρέθη εις την ανάγκην να υπερπηδήση μύρια και ποικίλα προσκόμματα και δυσχερείας ίνα υπερνικήση προς το άτομόν του εκδεδηλουμένην δυσπιστίαν των υπηκόων του. Παρ' όλα ταύτα ο Γερμανικήν έχων την προέλευσιν ηγεμών εκείνος, κατώρθωσεν εντός βραχέος χρονικού διαστήματος να μεταμορφωθή εις Ρουμάνον και κατά τας σκέψεις και κατά τα αισθήματα. Και δεν πρέπει να λησμονώμεν ότι το 1870, κατά την διάρκειαν του

¹ Δ. Στρούμπος, *Εθνικός Κήρυξ*, μηνιαίος εικονογραφημένος, έτος Β', αριθμός 7, Ιούλιος 1916, σσ. 4 & 35.

Γαλλοπρωσικού πολέμου, ο συνετός ηγεμών εκείνος ούτε απειράχθη καν να ματαιώσει ή να ακυρώσει την ομόφωνον ψήφον της Ρουμανικής Βουλής, ήτις διεβίβαζεν ευχτήριο τηλεγράφημα προς το στρατόν την Γαλλίας.

Η ιστορία του Βαλκανικού αυτού Βασιλείου δεν είναι παλαιά. Το 1861 αι δύο υποτελείς εις την Τουρκίαν ηγεμονίαι Μολδαβία και Βλαχία, ενεκήρυξαν εις τας σχετικές πρωτεύουσας των Τάσιον και Βουκουρέστιον την ένωσίν των και το νέον Κράτος ελαμβανε το ονομα Ρουμανία προ; τιμήν τή;Λατινικήσκαταγωγής των κατοίκων του. Ο κατ' εντολήν της Πύλης ηγεμών τότε των δύο εκείνων επαρχιών Κούζας, εξελέγετο πρίγκηψ με το όνομα Αλέξανδρος Ιωάννης πρώτος. Τον Φεβρουάριον όμως του 1866 εξηναγκάσθη να παραιτηθή, αντικατασταθείς υπό του Καρόλου Α' εκ της Γερμανικής οικογένειας των Χοεντζόλλερν. Τον Μάϊον του 1877 ενώ εμείνετο ακόμη πόλεμος μεταξύ Ρωσσίας και Τουρκίας, οι αντιπρόσωποι του νέου Κράτους ανεκήρυσσον οριστικώς την από της Πύλης ανεξαρτησίαν των. Είναι γνωστόν το ένδοξον μέρος, το οποίον έλαβε κατά το αυτό έτος, το αλιγάριθμον Ρουμανικόν στράτευμα επιδεξίως διοικούμενον υπό του πρίγκηπος Καρόλου του Α' κατά την εκπόρθησιν της Πλεϋνας. Η Ρωσία όμως παρ' όλην την επιτευχθείσαν ενίσχυσιν εκ μέρους της Ρουμανίας μετά τον τερματισμόν του πολέμου της αφήρεσε μίαν από τας ευφορωτερας επαρχίας της, την Βεσσαραβίαν, δώσασα εις αντάλλαγμα την Δόβρουτσαν, ελώδη χώραν επί της δεξιάς όχθης του Δουνάβεως. Διά της συνθήκης του Βερολίνου τη 13 Ιουλίου 1878, ανεγνωρίζετο η πλήρης ανεξαρτησία της Ρουμανίας, καταργουμένου παντός κυριαρχικού επ' αυτής δικαιώματος της Τουρκίας και εις τας 14 Μαΐου 1881, η ηγεμονία ανεκηρύσσετο εις Βασίλειον. Ο Βασιλεύς Κάρολος ως εκ της καταγωγής του, κατήυθνε κατ' αρχάς την Ρουμανικήν πολιτικήν προς τας Κεντρικάς Αυτοκρατορίας, ο τοιούτος δε πολιτικός προσανατολισμός της Ρουμανίας διετηρήθη μέχρι του πρώτου Βαλκανικού πολέμου. Η Ρουμανία παραμείνασα ουδετέρα κατά την διάρκειαν του πρώτου πολέμου 1912-1913, μόλις αντελήφθη ότι ούτος ετερματίσθη χωρίς αυτή να δυνηθή να επωφεληθή τίποτε έξ αυτού, αμέσως μετά την έναρξιν της δεύτερος συρράξεως 1913, εισέβαλεν εις την Βουλγαρίαν, παρά της οποίας κατώρθωσε να αποσπάση, χωρίς να χύση ούτε σταγόνα αίματος, την επαρχίαν της Σιλιστρίας.

Το Βουκουρέστιον μεταμορφώνεται και συμπληρώνει τας ελλείψεις του τόσον αλματωδώς, ώστε εκείνος που το επεσκέφη προ δεκαετίας πιθανόν να το εύρη άγνωστον σήμερα. Εις τα πεζοδρόμια των ευρειών λεωφόρων του, συναντά κανείς πλήθος ποικίλων αμφιέσεων και χρωμάτων. Δέον να ομολογηθή όμως ότι οι Ρουμάνοι με όλον τον Ευρωπαϊκόν πολιτισμόν των διατηρούν ακόμη ίχνη και της νωθρότητος και της μοιρολατρίας της Τουρκικής. Εις την Ρουμανικήν πρωτεύουσαν συναντά τις αριστοκρατίαν αίματος, αίματος όμως αμιγέστατου Ελληνικού, όπως είναι αι οικογένειαι των Καντακουζηνών, των Μαυρογένηδων, των Σούτσων, των Γκίγκα. Όλοι οι ευγενείς αυτοί οίκοι αποτελούν ένα είδος ιδιαίτερας οικογένειας, κατοικούν δε εις τα παλαιά ιστορικά των μέγαρα, μεταβαίνουν ελευθέριος εις τα ανάκτορα, φοιτούν εις τας πρώτας των σπουδαιοτέρων θεάτρων, διοργανώνουν

εορτάς, χωρίς εννοείται να παραμένουν μακράν της πολιτικής. Πολλά μέλη των οικογενειών αυτών εκλέγονται βουλευταί, γίνονται υπουργοί, πρωθυπουργοί και διαπρέπουν εις τον διπλωματικόν κλάδον. Η Ελληνική καταγωγή των τους κάμνει πάντοτε να υπερέχουν. Είναι το μυστικόν της Ελληνικής φυλής, χάρις εις το οποίον αύτη ανέδειξεν τόσας και τόσας διεθνείς προσωπικότητας.

Μεταξύ όλων των βασιλισσών της Ευρώπης η Κάρμεν Σίλβα, θα ηδύνατο να καυχηθή ότι ηγαπήθη περισσότερο από τον λαόν της. Όπως είναι γνωστόν η Αυστροουγγαρία κατεπολέμησε σφόδρα την εις τον Ρουμανικόν θρόνον άνοδον ενός Χοεντζόλλερν Σχετικώς μέ την Αυστριακήν αυτήν άντίστασιν, είναι χαρακτηριστικόν εν επεισόδιον του οποίου αξίζει τον κόπον υπόμνησις. Διά να μη προκαλέση τας Αυστριακάς υποψίας και διά να μη αναγνωρισθή υπό της Αυστριακής αστυνομίας, ο Βασιλεύς Κάρολος προκειμένου μεταβή εις την νέαν χώραν του ευρέθη εις την ανάγκην να ταξειδεύση μετημφιεσμένος εις εργατικόν, μέσα εις μίαν σιδηροδρομικήν άμαξαν δευτέρας θέσεως, μαζί με πολλούς άλλους ταξειδιώτας πάσης κοινωνικής τάξεως. Από το καταφύγιόν του εκείνο έγραψε μίαν επιστολήν προς τον Φραγκίσκον Ιωσήφ, εις την οποίαν εκηρύσσετο φίλος της Μοναρχίας των Αψβούργων.

Περί της ζωής του ήδη βασιλέως Φερδινάνδου και της συζύγου του Μαρίας, ελάχιστα είναι γνωστά. Το βασιλικόν αυτό ζεύγος ζει απομεμονωμένον σχεδόν από κάθε κοσμικήν κίνησιν. Γεννηθείς εις το Σιγμαρίγκεν της Γερμανίας, ο Φερδινάνδος ενυμφεύθη νεαρώτατος μίαν πριγκήπισσαν εκ του οίκου Κοβούργου Γόθα. Εάν κρίνωμεν τουλάχιστον εκ τού παρελθόντος δεν δυνάμεθα να τον κατηγορήσωμεν επί Γερμανοφιλία. Είναι άδηλον όμως κατά πόσον θα τηρήση τοιαύτην αμερόληπτον πολιτικήν και εις το μέλλον.

Ένα από τα πλέον ευάρεστα θερινά κέντρα της Ρουμανίας είναι και η παραπόντιος Κωνσταντζα. Η γεωγραφική της θέσιν την καθιστά μίαν από τας τερπνότερας θερινάς διαμονάς. Κατά την εποχήν των κυνικών καυμάτων παρά τον Εύξεινον Ρουμανική εκείνη πόλις, όπου σφίζει ελληνική ζωή, μεταβάλλεται εις ένα από τα πλέον πολυθόρυβα κοσμικά κέντρα. Η παραλία της, τα καλοκαιρινά βράδνα γεμάτη κίνησιν. Όπου και αν στραφούν τα βλέμματα σας, διακρίνετε παντού καφενεία, ζυθοπωλεία, γαλακτοπωλεία και πάσης φύσεως κοσμικά κέντρα, τα εννέα δέκατα εκ των οποίον ανήκουν εις Ελληνας.

Εάν εισέλθετε εις το Καζίνο της, αι αισθήσεις σας θα μαγνητισθούν από τον στροβιλισμόν εκατοντάδων ζευγών, που απολαμβάνουν την ηδονήν του Αλγερινού Ταγκό. Είναι ως επί το πλείστον ελαφραί γυναίκες του κόσμου, που περιφέρουν μαζί με την καλλονήν και τον έρωτά των, ανά τας λουτροπόλεις και τα θερινά κέντρα. Προέρχονται από κάθε χώραν και από κάθε πόλιν και περιδιαβάζουν προς άγραν του πρώτου θύματος που θα έφερεν εις τον δρόμον των η μοίρα του. Αυτή είναι η Κωνσταντζα των θερινών απολαύσεων. Εάν τεθή εις όλα αυτά και η κίνησις του λιμένος της γίνεται περισσότερο αντιληπτή σπουδαιότης που κατέχει μεταξύ των άλλων Ρουμανικών πόλεων.

Και εις το Γαλάζιον όμως και εις την Βραΐλαν και εις την Τούλτσαν και εις τον Σουλινάν και εις κάθε παραδουνάβειον πόλιν της Ρουμανίας παρ' όλους τους κατατρεγμούς και τας διώξεις τας οποίας υπέστη κατά τούς χρόνους της μεταξύ Ρουμανίας και Ελλάδος διαστάσεως ανθεί και ακμάζει συμπαγής Ελληνισμός, κρατών πάντοτε τα σκήπτρα εις το εμπόριον, εις την ναυτιλίαν, εις την βιομηχανίαν και εις αυτάς τας επιστήμας. Η Ελληνική κοινότης της Βραΐλας εκτός του πολυτελούς ναού τον όποιον διατηρεί, και ο οποίος αποτελεί αληθές κόσμημα της πόλεως, συντηρεί Ελληνικά σχολεία πληρέστατα με πολυπληθές και αρτιωτάτης μορφώσεως διδακτικόν προσωπικόν, το οποίον μεταλαμπαδεύει το φως της Ελληνικής παιδείας και των εθνικών μας ιδεωδών εις τας καρδίας χιλιάδων Ελληνοπαίδων. Εις την κοινότητα του Γαλαζίου λειτουργεί προτών, εκτός των άλλων σχολών και πλήρες Ελληνικόν γυμνάσιον.

Η Ρουμανία συνορεύουσα ανατολικώς μετά της Ρωσσίας, προς βορράν μετά της Αυστροουγγαρίας και προς νότον μετά της Βουλγαρίας, αντελήφθη προ αρκετών ετών ότι θάττον ή βράδιον θα παρασυρθή εις πόλεμον κατά της Αυστρίας και δι' ένα τοιούτον εγχείρημα παρεσκευάζετο. Όλα τα σημεία των καιρών καθιστούν κατάδηλον ότι η Ρουμανία μόνον την κατάλληλον στιγμήν αναμένει, ίνα τείνη την χείρα προς τα δύομισυ εκατομμύρια των αλυτρώτων Ρουμάνων της Τρανσυλβανίας, της Μπουκοβίνας και ίσως αυτού του Μπανάτου. Ο Ρουμανικός στρατός είναι τελείως παρεσκευασμένος. Προ ετών έχει εισαχθή ο θεσμός της υποχρεωτικής στρατεύσεως από του 20^{ου} μέχρι του 42^{ου}. Έκαστος οπλίτης από του 21-28 ανήκει εις την ενεργόν υπηρεσίαν, από του 29^{ου} μέχρι του 38^{ου} εις την εφεδρείαν και από του 39^{ου} έως του 42^{ου} εις την εθνοφρουράν. Ο Ρουμανικός στρατός εν καιρώ ειρήνης απαρτίζεται εκ τεσσαράκοντα συνταγμάτων πεζικού, έκαστον εκ των οποίων περιλαμβάνει τρία τάγματα. Εις την πεζικήν αυτήν δύναμιν δέον να προστεθούν και εννέα τάγματα ελευθέρων σκοπευτών, πάντων εξοπλισμένων δι' επαναληπτικών όπλων Μάνλιχερ νεωτάτου τύπου, είκοσι συνταγμάτων Ιππικού, έκαστον εκ των οποίων περιλαμβάνει εξ ίλας, είκοσι συνταγμάτων πεδινού πυροβολικού, έκαστον εκ των οποίων περιλαμβάνει εξ πυροβολαρχίας είκοσι δύο λόχων φρουριακού πυροβολικού, οκτώ ορεινών πυροβολαρχιών, και οκτώ ταγμάτων μηχανικού εκ των οποίων το εν σιδηροδρομικόν.

Αι δυνάμεις αύται σχηματίζουν πέντε στρατιωτικά σώματα, έκαστον εκ των οποίων απαρτίζεται εκ δύο μεραρχιών. Ανεξάρτητοι όμως των Στρατιωτικών σωμάτων υφίστανται δύο μεραρχίαι ιππικού. Εν καιρώ πολέμου σχηματίζονται έταιραι μεραρχίαι εκ των πρώτων εφεδρικών ηλικιών, εις τρόπον ώστε κάθε στρατιωτικόν σώμα εν κινητοποιήσει αποτελείται εκ τριών μεραρχιών. Έκαστη κινητοποιουμένη μεραρχία σύγκειται εκ των εξής δυνάμεων. Δύο ταξιαρχιών πεζικού με δύο συντάγματα έκαστη, ενός τάγματος κυνηγών, ημίσεος σώματος ιππικού, δύο συνταγμάτων πυροβολικού, ήτοι δώδεκα πυροβολαρχιών και ενός λόχου μηχανικού, εν όλω εκ δεκατριών ταγμάτων, τριών ίλών, 48 πυροβόλων και 26 μυδραλλιοβόλων. Έκαστον δηλαδή στρατιωτικόν σώμα της Ρουμανίας απαρτίζεται εκ 39 ταγμάτων, 21

ιλών, 39 πυροβολαρχιών (146 τηλεβόλα) και 52 μυδραλλιοβόλα, συμπεριλαμβανομένων και των δύο συντάγμάτων ιππικού.

Κάθε ανεξάρτητος μεραρχία Ιππικού συνίσταται εκ δύο ταξιαρχιών με δύο συντάγματα έκαστη, δύο πυροβολαρχιών έφιππου πυροβολικού και αριθμού τίνος μυδραλλιοβόλων, εν όλω εξ 24 ιλών, 8 τηλεβόλων και 8 μυδραλλιοβόλων. ολική δύναμις του Ρουμανικού στρατεύματος εν καιρώ πολέμου υπολογίζεται ως έγγιστα εις επτά χιλιάδας αξιωματικούς, 300.000 άνδρας, 92.000 κτήνη και 14.000 οχήματα. Η Ρουμανία διαθέτει επίσης μικρόν ανεξάρτητον στράτευμα συγκείμενον εκ της μεραρχίας του Δουνάβεως καθώς και ολιγάριθμων στόλον προς προστασίαν των ακτών της από των εκβολών του Δουνάβεως μέχρι του Βουλγαρικού φρουρίου της Βάρνας. Ο στόλος αυτός σύγκειται εξ ενός θωρηκτού, επτά κανονιοφόρων, οκτώ τορπιλλοβύλων, εξ ακταιωρών, ενός μεταφορικού και τινων άλλων βοηθητικών σκαφών. Ο Ρουμανικός ναύσταθμος ευρίσκεται εις το Γαλάζιον. Η Ρουμανική πρωτεύουσα Βουκουρέστιον προστατεύεται υπό 18 εξωτερικών φρουρίων.

Τοιαύτην εικόνα παρουσιάζει σήμερον η Ρουμανία, της όποιας την φιλίαν περί πολλού ποιούνται αμφότεραι αι ομάδες των εμπολέμων, και ήτις ως εξελίσσονται τα γεγονότα δεν θα βραδύνη να ταχθή παρά το πλευρόν των Συμμάχων.

ΛΥΡΙΚΟ ΤΟΠΙΟ ΣΤΑ ΤΕΛΗ ΤΟΥ 19^{ου} ΑΙΩΝΑ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 20^{ου}

Η ξεχωριστή φυσιογνωμία της ρουμανικής λογοτεχνικής ζωής του τέλους του 19^{ου} αιώνα και της αρχής του επομένου στιγματίζεται από την άνοδο στην κορυφή της δημιουργίας κάποιων ποιητών όπως ο Βλαχούτσα και ο Κοσμπούκ, αλλά και από την εμφάνιση κάποιων καινούργιων συγγραφέων. Παλιές εφημερίδες συνεχίζουν την παρουσία τους ή εκδίδονται νέα περιοδικά και γύρω από αυτά συγκροτούνται οι λογοτεχνικές δυνάμεις της καινούργιας εποχής.

Παρακολουθούμε στις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα την αύξηση του ενδιαφέροντος, στη λογοτεχνία, για το κοινωνικό, για τον προβληματισμό του παρόντος, την άνοδο της μαχητικότητας του γραπτού λόγου, την εμφάνιση στη σκηνή της ιστορίας κάποιων καινούργιων κοινωνικών στρωμάτων, τις διεκδικήσεις της αγροτιάς, τη ραγδαία ανάπτυξη της εθνικής συνείδησης στις υπό κατοχή ρουμανικές περιοχές.

Οι πρόοδοι που επιτυγχάνονται στους διάφορους τομείς της κοινωνικής ζωής εξαιτίας του εκσυγχρονισμού αποτελούν γεγονότα ικανά να ασκούν μία αυξανόμενη πίεση πάνω στα πνεύματα. Όλα αυτά επιβάλλουν έναν νέο προσανατολισμό, ένα συγκεκριμένο τύπο ασχολιών για όλους τους εκπροσώπους του πολιτισμού, άρα και της λογοτεχνίας.

Ο Κοσμπούκ εμφανίζει την κατάσταση των πραγματικοτήτων της Τρανσυλβανίας. Η λύρα του, η οποία αναζητούσε οτιδήποτε ήταν φωτεινό στην ύπαρξη του ρουμανικού λαού, ανακρούει, κατά τη διάρκεια των χρόνων, καινούργια τραγούδια οργής και εξέγερσης. Ο Αλεξάνδρου Ματσεντόνσκι, που κυριαρχείται από έντονη οργή κατά της «μπουρζουαζίας», αποτρέπει «τη λεγεώνα των απατεώνων» από το τιμόνι του κράτους.

Αποκτά έτσι μεγάλη σημασία, στο περιεχόμενο της ρουμανικής λογοτεχνίας του τέλους του 19^{ου} αιώνα, η ποίηση αγροτικής έμπνευσης. Είχαν επικαλεστεί το χωριό και οι πρόδρομοι: Βασίλε Αλεξαντρί, Τσέζαρ Μπολλιάν κλπ. Παρατηρείται στη λογοτεχνία αυτής της περιόδου μία επιμονή της θεματολογίας που αφορά τη ζωή των αγροτών, μία προγραμματιστική στροφή πολλών συγγραφέων προς το χωριό, μια εμπάθυνση της απασχόλησης με την κοινωνική πλευρά του κόσμου της αγροτιάς. Φαινόμενα όπως η στρωματοποίηση των αγροτών, την εκμετάλλευση των φτωχών της στρωμάτων από μία ευκατάστατη μειονότητα, η «κολόβωση» των ανθρωπίνων συναισθημάτων, ως ακόλουθος μίας τέτοιας κατάστασης, με όλες τις δραματικές τις συνέπειες που απορρέουν από εδώ, βρίσκουν μία πλούσια και εντυπωσιακή αντανάκλαση στα έργα κάποιων συγγραφέων.

Έκφραση του αυξημένου ενδιαφέροντος για τις πραγματικότητες του χωριού, το 1884 βγαίνει - υπό την εποπτεία του Καρατζιάλε και του Κοσμπούκ - το περιοδικό *Vatra* (Εστία), προσκαλώντας τους συγγραφείς να παράγουν μία λογοτεχνία «σύμφωνη με τις απαιτήσεις του λαού», η οποία να εκφράζει «τον τρόπο που ο λαός βλέπει και νιώθει τα πράγματα», «τη φύση του».

Το περιοδικό *Vieața* (Η ζωή) του Α. Βλαχούτσα προωθούσε, επίσης, χωρίς να επεξεργάζεται θεωρητικώς, τον προσανατολισμό προς τις εθνικές πραγματικότητες, το κέντρο βαρύτητας των οποίων ήταν το χωριό. Μεταξύ των συνεργατών

αναφέρουμε και τους ποιητές: Αλ. Βλαχούτσα, Τζεόρτζε Κοσμπούκ και Στ. Ο. Ιωσήφ. Παρόμοιες τάσεις εμψυχώνουν και την πρόσκαιρη ύπαρξη κάποιων εντύπων όπως *Povestea vorbei* (*Το αφήγημα του λόγου*), *Floare-albastră* (*Γαλάζιο λουλούδι*), *Pagini literare* (*Λογοτεχνικές σελίδες*), *Curierul literar* (*Ο λογοτεχνικός ταχυδρόμος*), που τυπώνονται κατά κανόνα από συγγραφείς από την Τρανσυλβανία: Κοσμπούκ, Ιωσήφ, Ζαχαρία Βαρσάν και Ιλάριε Κέντι.

Το διαρκές ενδιαφέρον για τη ζωή των αγροτών εξηγείται από το γεγονός ότι πολλοί από τους ποιητές που διακρίθηκαν στο τέλος του 19^{ου} αιώνα είχαν γεννηθεί στο χωριό: Βλαχούτσα, Κοσμπούκ. Κάποιοι είχαν ανιούσα γραμμή οικογένειας: Στ. Ο. Ιωσήφ. Ο Τζεόρτζε Καλινέσκου μίλαγε για τη «σειρά των χωριατών»².

Από την άλλη μεριά, το φαινόμενο έχει τις ρίζες του στις κοινωνικές ζυμώσεις των καιρών. Οι ξεσηκωμοί του 1888 και του 1894, οι άλλες εξεγέρσεις των χωρικών, ο αυξανόμενος αναβρασμός των χωριών διατήρησαν μονίμως στην ημερησία διάταξη το αγροτικό ζήτημα, και οι συγγραφείς δεν μπορούσαν να μείνουν απαθείς. Οι τίτλοι κάποιων δημοσιευμάτων από αυτών συνοψίζουν ένα πρόγραμμα: *Vatra* (*Εστία*), *Literatură și artă română* (*Ρουμανική λογοτεχνία και τέχνη*). Τα περιοδικά εκτοξεύουν εκκλήσεις «επιστροφής» στις ρίζες, στις πηγές της εθνικής ύπαρξης. «Πρέπει - αναφέρεται στο άρθρο-πρόγραμμα του περιοδικού *Εστία* - να επιστρέψουμε, όσο η επιστροφή είναι πλέον εφικτή - στις εστίες των προγόνων, στην πολιτιστική αφετηρία μας»³. Τέτοιου είδους προτροπές εξέφραζαν, βεβαίως, μία επιτακτική ανάγκη των ιστορικών καιρών.

Το ρουμανικό έθνος είχε να επιλύσει ζωτικά προβλήματα και, ως συνέπεια, η προσέλευση του καλλιτεχνικού γραπτού λόγου σε ενασχολήσεις που ξεπερνούσαν την προσπάθεια της αυτούσιας τελειοποίησης αποτελούσε ιστορική αναγκαιότητα. Η άμεσα προηγούμενη περίοδος ήταν, παρ' όλες τις ζυμώσεις, λιγότερο ταραχώδης. Μία σχετική κοινωνική νηνεμία επέτρεψε, σε εκείνα τα περίπου 20 χρόνια, στα οποία οι περισσότερες πρωτοβουλίες και επιτεύγματα στον πολιτιστικό τομέα έφεραν το αποτύπωμα της *Junimea* (*Νιότης*), η επιστράτευση των πνευματικών ενεργειών στην υπηρεσία της ανώτερης δημιουργίας και το συγκεκριμένο στάδιο ονομάστηκε «κλασική ηλικία» της ρουμανικής λογοτεχνίας. Η άνοδος της δημιουργικότητας δεν πάυει, ασφαλώς, στα επόμενα χρόνια, όμως τα αποτελέσματα δεν είναι πάντοτε ανάλογα με τις προσπάθειες, ενώ το περιεχόμενο των ενασχολήσεων, το τελικό αίτιο τους αλλάζει αισθητά. Η ρουμανική λογοτεχνία εισέρχεται σε μία άλλη ηλικία.

Εξετάζοντάς την στο σύνολό της, η λογοτεχνία που παράχθηκε μεταξύ του 1885 και 1900 δεν μπορεί να τυγχάνει σύγκρισης, από αισθητική άποψη, με εκείνη της προγενέστερης της προηγούμενης περιόδου. Τα διακριτικά χαρακτηριστικά της λογοτεχνίας του τέλους του αιώνα προσδιορίζονται όχι τόσο από τα έργα των συγγραφέων πρώτης κλάσης όσο από τη δραστηριότητα κάποιων λόγιων μέτριας αξίας⁴. Στην ποίηση, για παράδειγμα, ο Ματσεντόνσκι και ο Κοσμπούκ δεν είναι από

² Στην *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* (*Ιστορία της Ρουμανικής Λογοτεχνίας από τις απαρχές της μέχρι σήμερα*).

³ Αριθ. 1, 1894.

⁴ Dumitru Micu, *Început de secol* (*Αρχές του αιώνα*), εκδόσεις *Minerva*, Βουκουρέστι 1970, σ. 12.

τους προσωπικότητες που επηρεάζουν πολύ, από τις πιο αντιπροσωπευτικές, αλλά, ιδιαιτέρως, ο Αλ. Βλαχούτσα. Αυτός δημοσιεύει περισσότερο σε περιοδικά, επιπλήττοντας και δίνοντας συμβουλές, γίνεται ο μέντορας και ο προστάτης μίας μεγάλης μερίδας φοιτητών⁵.

Ο Τζεόρτζε Κοσμπούκ ανήκει, και βάσει αυτών που δημοσιεύει μετά την αποχώρησή του από τη *Junimea* (Νιότης), «στην κλασική ηλικία» της ρουμανικής λογοτεχνίας, που επεκτείνεται εξαιτίας του έως και μετά το 1900, ενώ ο Ματσεντόνσκι προΐδεάζει τον 20^ο αιώνα. Ο Αλεξάνδρου Βλαχούτσα, με τα όριά του, περισσότερο από κάθε άλλο συγγραφέα, παραμένει ο τυπικός εκπρόσωπος της κοινής χαρακτηριστικής πνευματικότητας του τέλους του αιώνα, προϊόν και έκφραση του αποτελέσματος του συγκεκριμένου ιστορικού σταδίου⁶.

Είναι ένα στάδιο μετασχηματισμών, συγκεχυμένο, ευνοϊκό περισσότερο για συζητήσεις, για αντιπαράθεση ιδεών, για λογομαχίες, παρά για γαλήνια παρατήρηση, σε βάθος, για σύνθεση, για μνημειακή δημιουργία. Η μεγάλη τέχνη, η δημιουργία έτοιμη να διαπεράσει τους αιώνες δεν αποτελούν κύριες απασχολήσεις των πιο αντιπροσωπευτικών συγγραφέων αυτής της εποχής, αλλά κοινωνική αποτελεσματικότητα της λογοτεχνίας. Ο Αλεξάνδρου Βλαχούτσα το αναφέρει ξεκάθαρα στο πολυσυζητημένο ποίημά του «Πού είναι οι ονειροπόλοι μας;» Η αποστολή των «ονειροπόλων», των «τροβαδούρων» είναι, σύμφωνα με το Βλαχούτσα, να υμνούν «το νόημα του κόσμου και τις λαμπρότητες της φύσης», να σπέρνουν «τις γενναιόδωρες λέξεις», να πλημμυρίσουν «τις καρδιές μας με παρηγοριά και αγάπη». Το προφητικό τους ρήμα, «το εμπνευσμένο τους κοίταγμα» έχει την αποστολή, «Τα κύματα σκοταδιού ψιλοκοσκινίζοντας στα δύο, / Λαμπρά μπροστά μας να μας φανερώσει ένα νέο κόσμο».

Αναλαμβάνοντας τη σύνταξη του περιοδικού *Convorbiri literare* (Λογοτεχνικές συνδιαλέξεις), ο Μιχαήλ Ντραγομιρέσκου εφαρμόζει τις αισθητικές αρχές του συλλόγου *Junimea* (Νιότης) με ένα δογματικό πνεύμα, δίχως επιείκεια, αναλύοντας θεωρητικώς το απόλυτο ασυμβίβαστο μεταξύ της ανώτερης τέχνης και της κοινωνικής δραστηριοποίησης, το ολοκληρωτικό καλαίσθητο. Και αυτό σε μία περίοδο που, στο περιεχόμενο της λογοτεχνίας, ξεχείλιζαν από όλες τις μεριές κοινωνικές και πολιτικές ιδέες, όταν οι περισσότεροι συγγραφείς ασκούν μία δραστηριοποιημένη τέχνη. Μοιραία, ο σύλλογος *Junimea* ωθείται προς την περιφέρεια του λογοτεχνικού βίου και το περιοδικό του θα καταλήξει στο να μετατραπεί, στην αρχή του επόμενου έτους, υπό την εποπτεία του Ι. Μπογντάν και έπειτα του Σ. Μεχεντίντσι, σε ένα όργανο του κινήματος του *Sămănătorul* (Ο σποριάς), άρα θα μετατραπεί σε άρνηση του εαυτού του⁷. Ο Νικολάε Ιόργκα μιλάει για την «αγονία της Ζουνίμεα»⁸, ενώ ο Εουτζέν Λοβινέσκου διαπιστώνει ότι «από το

⁵ Αυτόθι.

⁶ Αυτόθι.

⁷ D.Micu, ό.π., σ. 12.

⁸ Στην *Istoria literaturii românești contemporane* (Ιστορία της σύγχρονης Ρουμανικής Λογοτεχνίας), ΙΙ, Βουκουρέστι 1934, σ. 14 κ.ε.

1885, τόσο ο Τίτου Μαγιорέσκου όσο και το *Convorbiri literare* γίνονται μεταθανάτια»⁹.

Υποστηρίζοντας, ανάλογα με τους εκπροσώπους του συλλόγου *Junimea*, την αυτονομία της τέχνης, οι αγωνιστές της ομάδας του περιοδικού *Literatorul* (Ο Λογοτέχνης) αντιπαρέθεταν «στην καινούργια κατεύθυνση», που είχε γίνει παλιά, και που αντιπροσωπευόταν από το περιοδικό *Convorbiri literare*, μία ιδιάζουσα κατεύθυνση, στόχος της οποίας ήταν η μετατροπή σε μοντέρνα κατεύθυνση της ρουμανικής λογοτεχνίας. Κατηγορώντας το *Junimea* για το ότι άλλαξε τη φυσιολογική ροή του πολιτισμού των Ρουμάνων, προσανατολίζοντάς τον προς τη Γερμανία, αφότου του είχε επιβάλλει τα χαρακτηριστικά της μολδαβικής ψυχής, και για το ότι εξασκεί ένα αθεράπευτο αισθητικό συντηρητισμό, ο Αλεξάνδρου Ματσεντόνσκι θεωρούσε ότι είχε φτάσει η ώρα του αναπροσανατολισμού προς τη λατινική πνευματικότητα, εν τέλει, της ανανέωσης, του εκμοντερνισμού του ρουμανικού γραπτού λόγου, του εκσυγχρονισμού του με το ευρωπαϊκό καλλιτεχνικό κίνημα, ο ενδυναμωτής του οποίου βρισκόταν στη Γαλλία.

Η πιο γνωστή αντιπαράθεση στην οποία παρασύρθηκε ο σύλλογος *Junimea* παραμένει όμως εκείνη μεταξύ του Τίτου Μαγιорέσκου και του Κ. Ντομπροτζεάνου - Γκέρεα, με θέμα το συσχετισμό μεταξύ τέχνης και πραγματικότητας. Καταπολεμώντας τις θέσεις του Μαγιорέσκου, ο κριτής του *Contemporanul* (Ο Σύγχρονος) θα αρχίσει να αποδεικνύει την προέλευση και την κοινωνική λειτουργία της τέχνης. Στην ιδεολογία της αισθητικής του *Contemporanul*, στις «Κριτικές μελέτες» (Critici literare) του Γκέρεα, βρίσκεται η βάση, αν όχι και η θεωρητική πηγή, και των προσανατολισμών εκείνων των δημοσιευμάτων που προετοιμάζουν τα ρεύματα του *Sămănătorul* και του λαϊκισμού.

Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα πραγματοποιούνται στη λογοτεχνική ζωή, όπως προκύπτει, ενδιαφέρουσες διεργασίες και αντιπαρατίθενται αντιφατικές τάσεις. Όλο και περισσότερη ακρόαση εντοπίζει στη νεολαία ο *Literatorul* του Αλεξάνδρου Ματσεντόνσκι. Τα γεγονότα λαμβάνουν χώρα σε μία περίοδο κοινωνικών διαταραχών, σε συνθήκες σφοδρών ιδεολογικών μαχών. Εγκαθιδρύεται ξανά, τμηματικά, η σύγχυση αξιών, την οποία είχε διαλύσει, όχι πολύ καιρό πριν, ο Μαγιорέσκου. Η πολιτική τείνει να υποτάσσει την αισθητική και, διαδεδομένη από πολλαπλές οδούς, η κυρίαρχη ιδεολογία διεισδύει στα προγράμματα των λογοτεχνικών δημοσιευμάτων, στα έργα των συγγραφέων, χωρίς να καταφέρει να βλάψει όμως ουσιαστικά το περιεχόμενό τους.

Ακόμα πιο παθιασμένες από εκείνες του τέλους του 19^{ου} αιώνα, οι λογοτεχνικές διαμάχες που αρχίζουν μετά το 1900, είναι η άμεση συνέχιση αυτών. Αποκτούν φήμη νέοι ποιητές: ο Στ. ο. Ιωσήφ, Δημήτριος Άγγελ, Παναϊτ Τσέρνα, Ιόν Μινουλέσκου, Τζεόρτζε Μπακόβια.

Όπως πάντα, και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, οι αληθινοί συγγραφείς δημιουργούν, σύμφωνα με τη χαρακτηριστική τους φύση, μην αφήνοντας τον εαυτό τους να επηρεάζεται από παρατάξεις ή από αλλαγές στα προγράμματα. Οι οπαδοί του

⁹ *Titu Maiorescu și posteritatea lui critică* (Ο Τίτου Μαγιорέσκου και η μεταθανάτια κριτική του), Βουκουρέστι 1943, σ. 9.

Sămănătorul, του λαϊκισμού και του συμβολισμού πιστοί εξ ολοκλήρου στις ιδεολογίες, είναι συγγραφείς δεύτερης κατηγορίας, χωρίς προσωπικότητα, διατεθειμένοι να υιοθετήσουν μια δανεική ιδεολογία, την οποία γελοιογραφούν μοιραία, να προσαρμόζουν την έμπνευση σε κάποιους λογοτεχνικούς κανόνες ή μόδες. Που δε σημαίνει ότι οι προσωπικότητες έμειναν απομονωμένες και ότι δεν ανέπνευσαν την ιδεολογική ατμόσφαιρα της εποχής. Οι προσωπικότητες συνοψίζουν, στην ουσία, πάντα την πνευματικότητα της εποχής, εκφράζουν ουσιαστικά τις τάσεις της, όχι όμως συμμορφούμενες κατόπιν οδηγιών, αλλά ζώντας τον προβληματισμό των καιρών, εμπλουτίζοντάς τον, δίνοντάς του την απόχρωση της ψυχής τους, προεξοφλώντας διάφορους προσανατολισμούς, με μία λέξη, κυριαρχώντας, και όχι επιτρέποντας να κυριαρχούνται.

Μετά το 1910, οι σειρές των ποιητών που αναδείχθηκαν στο τέλος του 19^{ου} αιώνα και στις αρχές του 20^{ου} αρχίζουν να αραιώνουν. Το 1913, μας αποχαιρετούν ακόμα δύο νέοι ποιητές: ο Παναϊτ Τσέρνα και ο Στ. Ο. Ιωσήφ, μετά από τους οποίους φεύγει, το επόμενο έτος, και ο Δημήτριε Άγγελ. Ο Τζεόρτζε Κοσμπούκ πεθαίνει το 1919, ενώ το 1919 σβήνει και ο Βλαχούτσα. Τέλος, φεύγει από τη ζωή και ο Αλεξάνδρου Ματσεντόνσκι, το 1920.

Μαζί με τις απώλειες, η λογοτεχνία καταγράφει στη δεύτερη δεκαετία, όπως αναμενόταν, και κέρδη. Κάνουν το ντεμπούτο τους αυτή την περίοδο μια πλειάδα ποιητών, που έμελλαν να διακριθούν την επόμενη περίοδο, εκείνη ανάμεσα των δύο πολέμων, σε πρώτο πλάνο της λογοτεχνικής ζωής: ο Αντριάν Μανίου, ο Ιόν Πιλάτ και ο πιο σημαντικός, ο Λουτσιάν Μπλάγα. Αυτοί θα χαράξουν νέους προσανατολισμούς και, ως εξυπακούεται, νέες αξίες για τα ρουμανικά γράμματα.

Περιοδικά, παρατάξεις, λογοτεχνικά ρεύματα¹⁰

Αν εξετασθεί στο σύνολό της, η λογοτεχνική ζωή στις αρχές του 20^{ου} αιώνα γίνεται ακόμα πιο ταραγμένη από εκείνη που εξετάσαμε στις τελευταίες δεκαετίες του προηγούμενου αιώνα. Ο αριθμός των λογοτεχνικών παρατάξεων, των

¹⁰ Βλέπε επίσης «Πνευματική και καλλιτεχνική κίνηση των Βαλκανίων. Ρουμανία», *Βαλκανική Λογοτεχνία*, τεύχος 5^ο, Αθήνα, Αύγουστος 1937, σ. 156: «Η «Εταιρία των Ρουμάνων Συγγραφέων» άνοιξε και φέτος τις πόρτες των δύο «Εστιών» της για να παν να ξεκουραστούν μερικές βδομάδες εκείνα από τα μέλη της που δεν έχουν τη δυνατότητα να καταφύγουν με έξοδα δικά τους σε μια βουνίσια γωνιά και να ξεχάσουν τις κακομοιρίες της ζωής τους. Η μια «Εστία» είναι στο Βιστενί, κοντά στη Σινάια, σε μια θέση μαγευτική όπου ο εργάτης του λόγου μπορεί να βρει φυσική ομορφιά, καθαρό αέρα, και ησυχία. Η άλλη βρίσκεται επίσης σε βουνίσια περιοχή, στο Φαγκαράς και συγκεντρώνει και αυτή τους ίδιους ορούς με την πρώτη. Είναι ένα έργο ανθρωπιστικό, αξιοπρεπή και δίκαιο αυτό που κάνει η Εταιρία των Ρουμάνων Συγγραφέων, βοηθώντας μερικούς από τους συγγραφείς και δημοσιογράφους να ξεκουραστούν και να πάρουν νέες δυνάμεις για το καινούργιο κεφάλαιο της σκληρής δουλειάς τους. Οι θέσεις βέβαια στις εστίες αυτές είναι μετρημένες, αλλά κανείς δεν έχει το δικαίωμα να μείνει περισσότερο από ένα μήνα εκεί, και αξίζουν περισσότερο από κάθε χρηματικό βραβείο του κράτους.»

περιοδικών¹¹, αυξάνεται. Παρατηρούμε ένα διασκορπισμό των δυνάμεων της λογοτεχνίας, όπως και προσπάθειες, όχι χωρίς αποτελέσματα, για την ένωσή τους¹².

Από τα σημαντικά δημοσιεύματα που γεννιούνται στο τέλος του 19^{ου} αιώνα, μόνο ο *Literatorul* βγαίνει πια, για σύντομο χρονικό διάστημα, μετά το 1900, σε τρία φύλλα: 1900, ένα φύλλο, το 1904 και το 1918, μετά τον πόλεμο. Τα περιοδικά *Revista nouă* (*Το Νέο Περιοδικό*), *Vieața* (*Η Ζωή*) και *Vatra* (*Εστία*) δεν άντεξαν ούτε ένα περισσότερα από μερικά χρόνια.

Μία μακριά ύπαρξη είχε το περιοδικό *Convorbiri literare*, το οποίο εμφανίστηκε για πρώτη φορά το 1867 και παρατείνει την ύπαρξή του έως το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Το περιοδικό *Convorbiri literare* μετά το 1900 διαφοροποιείται όμως πολύ από το παλιό.

Η αποσύνθεση και η αγωνία του συλλόγου *Junimea* αντικατοπτρίζεται αδιαμφισβήτητα στο περιεχόμενο του περιοδικού του. Από τον Ιανουάριο του 1895, την εποπτεία του περιοδικού αναλαμβάνει μία επιτροπή, με κύριο εκδότη τον Μιχαήλ Ντραγομιρέσκου. Αυτός και οι συνάδελφοί του κάνουν μία μακριά και θορυβώδη καμπάνια κατά των ιδεών του αισθητισμού, έτσι όπως διατυπώθηκαν από τον Γκέρεα, εμφανίζοντας έτσι την «*αυτονομία της τέχνης*». Μεταξύ των συνεργατών ποιητών περιλαμβάνονται ο Στ. Ο. Ιωσήφ και ο Τζεόρτζε Κοσμπούκ. Ο πρώτος είχε μόλις αρχίσει τη συνεργασία με το περιοδικό του *Junimea*, ενώ ο δεύτερος δημοσιεύει πού και πού μεταφράσεις και σπανιότατα αυθεντικούς στίχους.

Μετά το 1895, αποκτούν υπεροχή οι μελέτες πάνω σε διάφορα θέματα, ενώ ο χώρος που αφιερώνεται για τη λογοτεχνία περιορίζεται όλο και περισσότερο. Εκτός από τις λογοτεχνικές μελέτες, δημοσιεύονται έργα φιλοσοφίας, γλωσσολογίας και πιο πολύ ιστορίας - μετατρέπόμενο, τελικά, σε περιοδικό ευρυμάθειας, γραμμένο από πανεπιστημιακούς. Αυτό εξηγεί, εν μέρει, γιατί μετά το 1900 τη διεύθυνση του περιοδικού εμπιστεύεται στο φιλόλογο και ιστορικό Ιόν Μπογντάν. Αυτός προσελκύει τη συνεργασία ανθρώπων της επιστήμης με κύρος: των Ν. Ιόργκα, Δ. Όντσιουλ, Β. Παρβάν, των φιλολόγων Α. Φιλιπίδε, Ι. Α. Κάντρεα, Λάζαρ Σαϊνεάνου, Σεξτίλ Πουσκάριου, των φιλοσόφων, ψυχολόγων καθώς και εθνογράφων, φυσικών, γεωγράφων, οικονομολόγων, γιατρών.

Η λογοτεχνία κάνει αισθητή την παρουσία της πού και πού. Η πεζογραφία αντιπροσωπεύεται φτωχά, ενώ η ποίηση φέρει την υπογραφή του Ντούιλιου Ζαμφιρέσκου, Στ. Ο. Ιωσήφ, Δ. Άγγελ - ειδικά μεταφράσεις -, αποσπάσματα της *Ηλιάδας* σε μετάφραση του Γ. Μούρνου και *Divina comedie*, μετάφραση του Κοσμπούκ. Σταθεροί συνεργάτες είναι οι ποιητές Παναϊτ Τσέρνα, Α. Ναούμ, με τους δικούς τους στοχασμούς και δικές τους βιβλικές παραστάσεις, Ι. Ματεέσκου - Φλωριάν, Ζ. Β. Χετράτ. Αρκετά συχνά μπορεί να συναντήσει κανείς την υπογραφή του Α. Τόμα. Συνεργάζονται ακόμα ο Τσέζαρ Τ. Μπάρκολιτσι και η Μαρία Κουντσάν και ειδικά ο παλιός της *Junimea*, ο Ν. Βολέντι.

¹¹ Savin Bratu, *Lupta de idei în critica literară (1900-1916)* [*Η αντιπαράθεση ιδεών στη λογοτεχνική κριτική (1900-1916)*], στο *Vieața românească*, XVI αριθ.6-7, Ιούνιος - Ιούλιος, Βουκουρέστι 1963.

¹² D.Micu, ό.π., σ. 28.

Το 1907, το *Convorbiri literare* (Λογοτεχνικές συνδιαλέξεις) περνά στη διεύθυνση του Συμεών Μεχεντίντσι. Ο νέος διευθυντής δίνει πιο εκτεταμένη σημασία στην επέκταση του επιστημονικού σκέλος. Το περιοδικό δεν έχει πια ένα δικό του προσανατολισμό. Θαυμαστής του Τίτου Μαγιορέσκου, ο διευθυντής του περιοδικού δεν τον ακολουθεί, παρ' όλα αυτά, στη σφαίρα της «τέχνης για τέχνη», παρόλο που, σύμφωνα με τις αρχές του, δηλώνει οπαδός αυτής της αντίληψης. Μόνιμοι συνεργάτες συνεχίζουν να είναι οι Ντούλιου Ζαμφιρέσκου, Παναϊτ Τσέρνα, Ι. Α. Μπασαραμπέσκου, Α. Ναούμ, Δ. Νάνου. Υπογράφουν επίσης οι Γ. Τουτοβεάνου, Γ. Βασλάν, Α. Τόμα, Κορνέλιου Μολντοβάν και, σπανιότατα, ο Οκταβιάν Γκόγκα¹³.

Μετά το 1910, η λογοτεχνία του περιοδικού βελτιώνει την ποιότητά της, εξαιτίας των συνεργασιών με τους Ιόν Πιλάτ, Έλενα Φαράγο, Λουτσιάν Μπλάγκα. Επίσημος κριτής του περιοδικού είχε γίνει ο Εουτζέν Λοβινέσκου.

Αποτέλεσμα της προσπάθειας να κινήσει το ενδιαφέρον για το ρουμανικό πολιτισμό, το περιοδικό *Literatură și artă română* (Ρουμανική λογοτεχνία και τέχνη, 1896), υπό τη διεύθυνση των Δ. Ολανέσκου - Ασκάνιο και Ν. Πετράσκου, πρώην εκπροσώπων του *Junimea* χαίρει συνεργασίας κάποιων συγγραφέων, όπως των ποιητών Τζεόρτζε Κοσμπούκ, Α. Βλαχούτσα, Δ. Άγγελ, Στ. Ο. Ιωσήφ κλπ.

Το περιοδικό έχει ένα βαθύ εθνικό χαρακτήρα, που εκδηλώνεται με την αμερόληπτη εκτίμηση των ρουμάνων συγγραφέων, οι καθοδηγητές του κλίνοντας προς την παρατήρηση «περισσότερο της ομορφιάς των ταλέντων παρά των ελλείψεών τους»¹⁴, επιτρέποντας τη δημοσίευση στις σελίδες του περιοδικού μίας σημαντικής ποσότητας έργων χωρίς καμία λογοτεχνική αξία που παράχθηκαν από διάφορους: Χ. Κοσόιου, Ανα Άνα Τσιουπάτζεα, Άννα Ματεέσκου, Α. Ποντόλ κλπ.

Οι σελίδες του περιοδικού είναι πλούσια διακοσμημένες με αναπαραστάσεις ρουμάνων ζωγράφων και γλυπτών, όπως των Ι. Αντρεέσκου, Ν. Γρηγορέσκου, Θεόδωρ Αμάν, Στεφάν Λουκιάν και πολλών άλλων, καθώς και με φωτογραφίες ρουμανικών αρχιτεκτονικών μνημείων, εθνικών ενδυμασιών κλπ.

Συνεισφέροντας, αναμφισβήτητα, στη διέγερση και στη διάδοση της λογοτεχνικής δημιουργίας, υποστηρίζοντας τα νέα ταλέντα, το περιοδικό *Literatură și artă română* (Ρουμανική λογοτεχνία και τέχνη) αποτελεί ταυτόχρονα ώθηση της μετριότητας, ενθαρρύνοντάς την, ενώ εξαιτίας του παραδοσιακού του χαρακτήρα συμβάλλει στη ανάφλεξη του ρεύματος του *Sămănătorul* που έμελλε να ασκήσει σημαντική επίδραση στο λογοτεχνικό κίνημα στις αρχές του 20^{ού} αιώνα.¹⁵

Διεκδικώντας τις ρίζες του από το *Curierul de ambele sexe* (Ο Ταχυδρόμος αμφότερων φύλων) του Ιωάννη Ηλιάδη Ραντουλέσκου, το περιοδικό *Literatorul* (Ο Λογοτέχνης), που ιδρύεται το 1880 υπό την εποπτεία του ποιητή Αλεξάνδρου Ματσεντόνσκι, είχε πυροδοτήσει βίαιες καμπάνιες κατά του *Junimea*, από άλλες θέσεις, οπωσδήποτε, σε σχέση με το περιοδικό *Contemporanul* (Ο Σύγχρονος).

Οι πιο αντιπροσωπευτικοί ποιητές της παράταξης είναι οι Μίρτσεα Ντεμετριάντε, Αλεξάνδρου Ομπεντενάρου, Αλεξ. Πέτροφ, Γ. Ορλεάνου.

¹³ D. Micu, ό.π., σ. 21.

¹⁴ Αυτόθι., σ. 23.

¹⁵ D. Micu, ό.π., σ. 24.

Εντοπίζουμε στο περιοδικό και την υπογραφή του Αλεξαντρί και της Βερόνικα Μίκλε. Από τους γνωστούς ποιητές συνεργάζονται οι Τραϊάν Ντεμετρέσκου, Στεφάν Πετίκα, Τσιντσινάτ Παβελέσκου κλπ. Στο Ματσεντόνσκι και στην παράταξή του οφείλεται το γεγονός ότι ανακαλύφθηκαν και ενθαρρύνθηκαν ταλαντούχοι νέοι, που έμελλαν να επιβάλλονται μετά το 1900, μεταξύ των οποίων οι Τούντορ Αργκέζι, Τζεόρτζε Μπακόβια, Ιόν Πιλάτ, Αντριάν Μανίου.

Το περιοδικό *Literatorul* (*Ο Λογοτέχνης*) θα περιλαμβάνει και μερικά παραρτήματα. Το 1896, ο Αλεξάνδρου Ματσεντόνσκι διευθύνει την εφημερίδα *Liga ortodoxă* (*Ο ορθόδοξος σύνδεσμος*) και το λογοτεχνικό παράρτημα στο οποίο δημοσιεύει τα πρώτα του λογοτεχνικά δοκίμια ο Τούντορ Αργκέζι, με το ψευδώνυμο Ιόν Θέω. Τα περιοδικά *Revista modernă* (*Το μοντέρνο περιοδικό*, 1897-1898) και *Vieața nouă* (*Η καινούργια ζωή*, 1898-1903) με τα οποία συνεργάζεται επίσης ο Τούντορ Αργκέζι, αποτελούν επίσης βλαστούς του περιοδικού *Literatorul* (*Ο Λογοτέχνης*).

Ανεξάρτητα από τη σποραδική εμφάνιση του περιοδικού, ο όμιλος *Literatorul* δραστηριοποιείται σταθερά, τόσο πριν όσο και μετά το 1900, αποτελώντας πηγή του κινήματος που έτεινε να ανανεώσει τη ρουμανική λυρική, αξιοποιώντας τους καρπούς της εμπειρίας της νεότερης γαλλικής ποίησης.

Η θέση του περιοδικού *Sămănătorul* στη νέα ρουμανική λυρική στις αρχές του 20^{ου} αιώνα

Δύο κύριοι προσανατολισμοί αντιτίθενται στο χώρο της λογοτεχνίας στο κατώφλι του 20^{ου} αιώνα: εκείνος που μυούνται τα περιοδικά *Vieața* (*Η ζωή*) και *Vatra* (*Εστία*) που συνεχίζεται στα περιοδικά *Povestea vorbii* (*Το διήγημα της κουβέντας*), *Floare-albastră* (*Το γαλάζιο λουλούδι*), *Curierul literar* (*Ο Λογοτεχνικός Ταχυδρόμος*), καθώς και στα ένθετα κάποιων εφημερίδων όπως *Voința națională* (*Η Εθνική Βούληση*), *România jună* (*Η νεαρή Ρουμανία*), *Minerva* (*Μινέρβα*) με τα οποία συνεργάζονται οι Σλάβιτσι, Καρατζιάλε, Κοσμπούκ, Βλαχούτσα, Σαντοβεάνου, Στ. Ο. Ιωσήφ, Ιλάριε Κέντι, Νικολάε Ιόργκα κλπ. και εκείνος που προέρχεται από το περιοδικό *Literatorul*.

Ο πρώτος, στοχεύοντας περισσότερο ιδεολογικούς παρά καλλιτεχνικούς στόχους, είναι εκπρόσωπος της τάσης εμβάθυνσης στο κοινωνικό, της στροφής προς το λαό. Δε λαμβάνει υπόψη όμως την ευρωπαϊκή εξέλιξη της τέχνης, αλλά ούτε το στάδιο εσωτερικής κοινωνικής ανάπτυξης, προωθώντας μία στενή προσήλωση στην παράδοση. Σε καλλιτεχνικό επίπεδο, αποκρούει - ειδικά με εκπρόσωπο τον Κοσμπούκ - οποιαδήποτε επαφή με τη νεότερη δυτική τέχνη, ειδικά με τη γαλλική, σα να δήλωνε ότι οτιδήποτε προερχόταν από τη Δύση δεν αντιστοιχούσε με τις εθνικές λογοτεχνικές φιλοδοξίες.

Ο άλλος προσανατολισμός αντιπροσωπεύει, σε καλλιτεχνικό επίπεδο, τη φυσιολογική τάση ανανέωσης, φρεσκαρίσματος της έκφρασης, διάπλασης του θεματικού πεδίου, αφομοίωσης όλων των αποκτημάτων της παγκόσμιας τέχνης. Στις εκδηλώσεις του εντοπίζει όμως κανείς μία τάση αγκύλωσης στο φορμαλισμό, μία

τάση μηχανικής αφομοίωσης, χωρίς επιλογές, των δυτικών καλλιτεχνικών εμπειριών¹⁶.

Διαμορφωμένο, σε τελική ανάλυση, υπό την ώθηση των λαϊκών στρωμάτων, ειδικότερα των ζυμώσεων της αγροτιάς, το φαρδύ ρεύμα συμπάθειας απέναντι στο καταδυναστευόμενο κόσμο αντικατοπτρίζει τόσο τη δύναμη όσο και τις αδυναμίες και τις συγχύσεις του αγροτικού κινήματος της εποχής. Όλο πιο συχνά γίνεται λόγος για την «αποξένωση» της ηγετικής τάξης και των διανοουμένων από τη ζωή του «έθνους». Τι μπορούσε να επιχειρηθεί σ' αυτή τη περίπτωση; «Οι πάνω» έπρεπε να πεισθούν να παραιτηθούν από την αδιαφορία και την περιφρόνηση απέναντι στον εθνικό πολιτισμό, να σκύψουν το κεφάλι στους πόνους του λαού, να συνεργάζονται στην ανύψωσή του. Αυτή η άποψη υποστηρίχτηκε ενεργά από τον Νικολάε Ιόργκα σε μία σειρά άρθρων που δημοσίευσε από το 1899 έως 1904 στις εφημερίδες *Independența română* (Η Ρουμανική Ανεξαρτησία), *România jună* (Η νεαρή Ρουμανία) και *Vremea* (Οι Καιροί), άρθρα που συναθροίστηκαν αργότερα στους τόμους *Părerii sincere* (Ειλικρινείς απόψεις), *Părerile unui patriot* (Απόψεις ενός πατριώτη), *Cuvinte adevărate* (Αληθινές λέξεις)¹⁷.

«Πίστευα - έγραφε ο σοφός - ότι θα μετατρέψω αυτή τη εβδομαδιαία έκδοση της εφημερίδας *L'indépendance roumaine* (Η Ρουμανική Ανεξαρτησία) σε ένα όργανο μάχης κατά της κοινωνίας των πάνω, την οποία ήξερα καλά ότι, εάν κατακτούσα, όπως μετά από δέκα χρόνια το έχω καταφέρει εν μέρει, ο γενικός θρίαμβος θα κερδιζόταν...»¹⁸.

Το ζήτημα της αγροτιάς βρίσκεται στο κέντρο των γενικών προβληματισμών και μετά το 1900. Ανάλογα με τη συμπεριφορά που υιοθετείται σε αυτό το ζήτημα διαμορφώνονται, πρώτα από όλα, οι διάφοροι πολιτικό-ιδεολογικοί προσανατολισμοί. Τα περιοδικά *Sămănătorul* (Ο σποριάς) και *Viața românească* (Ο Ρουμανικός Βίος) βασίζονται περισσότερο σε ταυτίσεις ιδεολογικού χαρακτήρα παρά στο σύνολο των καλλιτεχνικών επιδιώξεων εκείνων που τα δημιουργούν. Το ενδιαφέρον για το κοινωνικό ξεπερνά συχνά κατά πολύ τις αυτούσιες λογοτεχνικές τάσεις των διαφόρων παρατάξεων και περιοδικών. Και αυτό το ενδιαφέρον έλκεται γύρω από το ζήτημα της αγροτιάς.

Εμφανιζόμενο σε μία τέτοια πνευματική ατμόσφαιρα, το περιοδικό *Sămănătorul* θα προκαλέσει, πριν από όλα, μία ιδεολογικό-πολιτική συμπεριφορά. Η αισθητική του περιοδικού παράγεται αναμφισβήτητα από την κοινωνική του ιδεολογία. Η έκδοση του *Sămănătorul* είχε προηγηθεί από το πρόσκαιρο εβδομαδιαίο *Curierul literar*, η πρώτη έκδοση του οποίου (1901) φέρει στη πρώτη σελίδα - αντί για δικό του άρθρο - πρόγραμμα - το διάσημο άρθρο του Κογαλνιτσεάνου από την πρώτη έκδοση του περιοδικού *Dacia literară* (Η λογοτεχνική Δακία). Σ' αυτή την πρώτη έκδοση δημοσιεύει ποίηση οι Τζεόρτζε Κοσμπούκ - «Pace» (Ειρήνη) - και Στ. Ο. Ιωσήφ - «Lăutarul» (Ο Λυράρης) και «Răscoala» (Η εξέγερση), ενώ στα άλλα, μεταξύ άλλων, οι Δ. Άγγελ, Δ. Νάνου, Ανδρέι Ναούμ και άλλοι.

¹⁶ D. Micu, ό.π., σ. 27.

¹⁷ Αυτόθι., σ. 28.

¹⁸ N. Iorga, *O viață de om - așa cum a fost* (Μία ζωή - έτσι όπως κύλησε), II, Βουκουρέστι 1934.

Το πέμπτο φύλλο και το τελευταίο περιλαμβάνει την εξής αγγελία: «Έχουμε εξουσιοδότηση να αναγγέλλουμε στον κόσμο ότι δύο πρωτοπόροι της λογοτεχνίας μας - οι κ. Α. Βλαχούτσα και Τζ. Κοσμπούκ) -, αισθανόμενοι την ανάγκη μίας ισχυρής παράταξης στο χάος τόσων άρρωστων συγχύσεων, ξένα ως προς τις επιδιώξεις του ρουμανικού έθνους, πήραν την απόφαση να ιδρύσουν, υπό την εποπτεία τους και μέσω της δραστηριότητάς τους, ένα εβδομαδιαίο περιοδικό, γύρω από το οποίο ελπίζουμε ότι θα παραταχθούν αυθόρμητα όλα τα γόνιμα στελέχη, με όρεξη για δουλειά, της νέας γενιάς...»¹⁹.

Το καινούριο περιοδικό εμφανίζεται στις 2 Δεκεμβρίου του 1901. Από το φύλλο με αριθμό 27, το περιοδικό θα ονομάζεται *Sămănătorul* και ανοίγει με το άρθρο «Primele vorbe» («Οι πρώτες κουβέντες»), όπως γράφτηκε από τον Α. Βλαχούτσα. Παρουσιάζοντας τα ενδιαφέροντα του περιοδικού, ο Βλαχούτσα προαναγγέλλει ότι ο *Sămănătorul* τυπώνεται με σκοπό να υψώσει «ένα λάβαρο ειρήνης, γαλήνευσης και αδελφοποίησης των διανοουμένων, μία αποστολική διακονία με σκοπό το ξεμούδιασμα των καρδιών που φθείρονται, για την αφύπνιση της ορμής που κάποτε υπήρχε στις ρουμανικές ψυχές, για το κάλεσμα τόσων σκορπισμένων δυνάμεων σε μία πιο υγιή καθοδήγηση - στην άγια φροντίδα ενδυνάμωσης και ανύψωσης αυτού του έθνους (...). Εμείς, που έχουμε κάνει προ πολλού τη μαθητεία μας στη λογοτεχνία νιώθουμε σαν επίπληξη της συνείδησής μας όταν κοιτάμε πίσω μας και βλέπουμε πόσο καιρό χάσαμε στους στίχους τις αυταπάτες και τους πόνους της μικρής μας ζωής, αποσυρμένοι από τους θορύβους του κόσμου, αποξενωμένοι συχνά από τη ζωή του λαού, από τους μεγάλους του πόνους και τις φιλοδοξίες, που θα έπρεπε, από την αρχή, να γεμίσουν και να ζεσταίνουν τις καρδιές και τα τραγούδια μας»²⁰.

Ο Βλαχούτσα καλεί παθητικά τους νέους συγγραφείς να ενώσουν τις προσπάθειές του με στόχο τη δημιουργία καινούργιων έργων σύμφωνα με την παλιά παράδοση του ρουμανικού γραπτού λόγου. Μεταφορικά, η κατεύθυνση του νέου περιοδικού εκφράζεται στο ποίημα του Βλαχούτσα, *Sămănătorul*, που δημοσιεύθηκε στο ίδιο φύλλο: «Περπατά στο χώμα ο Σποριάς / Και στη μαύρη αυλακιά, βρεγμένη από το δρόσο, / Πετάει στην τύχη καινούργια ζωή, / Που το μέλλον θα δέσει ...», για να φτάσουν στους τελικούς στίχους να αποτελέσουν μία παθητική προτροπή: «Κόπιασε, ευεργέτη, / Θα έρθουν, σε σμήνη, πολλοί μετά από σένα / Και θα μαζέψουν τον καρπό - το πλούτος. / Εσύ να είσαι ο φαντάρος της μεγάλης, ολοκληρωτικής θυσίας, / Ωστε από ένα σπόρο να γεννιούνται χίλια, Με το ζεστό σου αίμα βρέξε το χώμα».

Πιο ξεκάθαρα εκφράζονται οι τάσεις του *Sămănătorul* σε ένα σύνολο τριών σονέτων του Στ. Ο. Ιωσήφ, στο οποίο «οι νέοι ποιητές» παροτρύνονται να μη κουραστούν όπως «στον ερχομό του σκοταδιού», αλλά, «ζύπνιοι από την κραυγή περηφάνιας της μπάντας», να υψώσουν το «λάβαρο των προγόνων», το «λάβαρο της αγάπης για την παράδοση και τη χώρας». Στο πνεύμα του παρελθόντος, ο Ιωσήφ κρούει το σήμα κινδύνου, καταγγέλλοντας, όπως το Βλαχούτσα, τους κινδύνους που πίστευε ότι απειλούσαν τη «ρουμανική ψυχή»: «Μήπως δεν ακούτε στα απέραντα χωράφια / Πως θλιβερά τα αρπακτικά πουλιά στριγκλίζουν; / Και δε βλέπετε τα νέφη

¹⁹ D. Micu, ό.π., σ. 31.

²⁰ Αυτόθι, σ. 32.

που υψώθηκαν; / Βαρύ ανεμοστρόβιλο κάθε στιγμή / Σκορπίζει τους θησαυρούς μας... / Μέχρι και η άγια μας ελεγεία είναι έτοιμη να πεθάνει!».

Το περιεχόμενο του πρώτου τεύχους του *Sămăănătorul* πιστοποιεί την παρουσία στις σελίδες του περιοδικού κάποιων υγιών τάσεων. Υιοθετώντας μία στάση κατά του κοσμοπολιτισμού, το περιοδικό έβλεπε το εαυτό του ως τον προωθητή μίας βαθιά αγκυλωμένης λογοτεχνίας στα γρανάζια των εθνικών πραγματικοτήτων, η οποία θα διατύπωνε τις χαρακτηριστικές αξίες του ρουμανικού πνευματικού κόσμου. Από την ορθή βασική προϋπόθεση όμως της διασύνδεσης με το λαό, με την προγονική γη, οι ηγέτες του *Sămăănătorul* βγάζουν το αυθαίρετο συμπέρασμα για την αναγκαιότητα του ρουμανικού γραπτού λόγου που να κλειστεί στο κέλυφος ενός οροθετημένου εθνικισμού, ταυτόχρονα περιοριστικού²¹.

Για την παραλαβή με ευλάβεια της κληρονομιάς που άφησαν οι πρόγονοι, και κατά της αποξένωσης, συνηγορεί, στο δεύτερο τεύχος του περιοδικού και ο Τζεόρτζε Κοσμπούκ: «*Να μη σκορπίσουμε ό,τι μάζεψαν οι γονείς μας, εάν δεν μπορούμε εμείς οι ίδιοι να αυξήσουμε την περιουσία, αν δεν μπορούμε να εντείνουμε το φως, να ελπίζουμε να διαδώσουμε στο λαό όλο και περισσότερο από εκείνα που έχουμε*»²².

Το άρθρο «*Cărți pentru popor*» («Βιβλία για το λαό»), δημοσιευμένο με την υπογραφή του Βλαχούτσα, σηματοδοτεί αποτελεσματικά τα όρια του προσανατολισμού αυτού του περιοδικού: «*Καλό θα ήταν οι λογοτέχνες μας, αυτοί ειδικά, να κατευθύνουν το μυαλό και την αγάπη τους προς το λαό! Πόσα ωραία πράγματα δύνανται να γραφτούν ειδικά γι'αυτούς! Εικόνες από το παρελθόν, γενναία γεγονότα, κατορθώματα από εκείνα που σου υψώνουν την ψυχή, σκηνές από τη ζωή του χωριού, υγιή παραδείγματα και διδάγματα, που να δίνονται σε μία ελκυστική μορφή, η θεϊκή δύναμη ενός ιδανικού δημάρχου, ενός γαιοκτήμονα, ενός ιερέα, ενός δασκάλου έτσι όπως τον ονειρευόμαστε και όπως θα έπρεπε να είναι αυτοί οι άνθρωποι - η καλοσύνη, οι θυσίες, η εργασία και τα κατορθωμά τους, ενσάρκωμένα σε ζεστά, γεμάτα νοήματα διηγήματα, έτσι ώστε ο αναγνώστης να αισθάνεται συγκίνηση σαν να βρίσκεται μπροστά από πράγματα που έβλεπε πάντοτε και να αποκτήσει την προτροπή να φέρει και αυτός το δικό του μερίδιο καλοσύνης σ'αυτόν τον κόσμο, να γίνει και αυτός χρήσιμος με κάτι για τη χώρα και το έθνος του. Βιβλία για το λαό! Εκεί βρίσκεται μία μεγάλη ψυχή που ζητά φως. Εκεί βρίσκονται οι κρυμμένες ιδιοφυΐες, έτοιμες να εκραγούν, σαν την πηγή που περιμένει στο βράχο το χτύπημα της ράβδου του Μωυσή. Εκεί βρίσκεται η δύναμη και το μέλλον μας*»²³.

Από τα άρθρα του Βλαχούτσα και Κοσμπούκ απορρέει με σαφήνεια ότι το περιοδικό *Sămăănătorul* δεν προοριζόταν για μέσο διάδοσης αλλά για πρόκληση πολιτισμού, περισσότερο μεταδότης παρά δημιουργός αξιών. Το περιοδικό απευθύνεται στους διανοούμενους των χωριών, στους δασκάλους ειδικά, στους «*απόστολους*», στους «*σπορείς*» ευγενών ιδεών, ο ρόλος των οποίων ήταν να συνεισφέρουν στην ανύψωση του λαού σε μία ανώτερη ύπαρξη, μέσω του εκπολιτισμού.

²¹ D. Micu, ό.π., σ. 34.

²² Στο άρθρο «*Unii*» («*Ενωμένοι*»), σύμφωνα με D. Micu, ό.π., σ. 34.

²³ D. Micu, ό.π., σ. 35.

Ο Βλαχούτσα και ο Κοσμπούκ διευθύνουν το περιοδικό μόνο για ένα χρόνο. Υπό την εποπτεία τους, στο *Sămăănătorul* συνεργάστηκαν οι Στ. Ο. Ιωσήφ, που υπογράφει με το ψευδώνυμο Ι. Ντάριε, Δ. Άγγελ, Π. Μπουζόρ, Ιόν Γκορούν, Κωνστάντσα Κοντός κ. ά. Τυπώνονται και ανέκδοτα κείμενα από το έργο του Μιχαήλ Εμινέσκου, καθώς και αποσπάσματα της *Οδύσσειας* και της *Divina Comedie*, σε μετάφραση του Τζεόρτζε Κοσμπούκ. Ο ποιητής δημοσιεύει και αυθεντικές δημιουργίες όπως *La munte* (Στο βουνό), *În zori* (Τα χαράματα), *Golia ticălosul* (Ο παλιάνθρωπος Γολιάθ) κλπ.

Από το πρώτο τεύχος του δευτέρου έτους, το περιοδικό βγαίνει υπό την εποπτεία μίας επιτροπής. Ο γενικός προσανατολισμός του παραμένει ίδιος, με πιο κατηγορηματική διατύπωση κάποιων σημείων του καταστατικού. Έτσι, ο Παρίε Chendi (Ιλάριε Κέντι), ο πραγματικός διευθυντής του περιοδικού, χαιρετά στο άρθρο «Semne bune» («Καλά σημάδια») το ενδιαφέρον των αναγνωστών για την ιστορία, την τάση κάποιων από αυτών να αναζωπυρώσουν το παρελθόν και καλεί τους συναδέλφους να επεκτείνουν τέτοιου είδους ενδιαφερόντων²⁴.

Από το Μάιο του 1905, ο Ν. Ιόργκα αναλαμβάνει τη διεύθυνση του περιοδικού από τον Ι. Κέντι, ο οποίος, το 1906, θα εκδώσει, μαζί με τον Κοσμπούκ και τον Ιον Γορούν (Ιόν Γκορούν) το περιοδικό *Viața literară* (Ο Λογοτεχνικός Βίος). Ως τις 22 Οκτωβρίου του 1906, όταν ο Ιόργκα αποχωρεί από το περιοδικό, ο μεγάλος ιστορικός γράφει σε κάθε έκδοση το κύριο άρθρο, εκφράζοντας παρόμοιες σκέψεις με εκείνες που διέδιδε στην εφημερίδα *L' independence romaine* (Η Ρουμανική Ανεξαρτησία), στην *România jună* (Η νέα Ρουμανία) και στην *Vremea* (Ο Καιρός).

Μετά την αποχώρηση του Ιόργκα, τη διεύθυνση του περιοδικού αναλαμβάνει τυπικά μία επιτροπή αποτελούμενη από τους Στ. Ο. Ιωσήφ, Μ. Σαντοβεάνου, Ι. Σκούρτου, Δ. Άγγελ και Κ. Σάντου - Άλντεα. Στην πραγματικότητα, τη διεύθυνση είχαν οι Στ. Ο. Ιόσιφ και Ι. Σκούρτου. Από το Μάρτιο του 1908, τη διεύθυνση αναλαμβάνει ο Aurel Popovici (Αουρέλ Πόποβιτσι). Την ιδιότητα του τού μοναδικού διευθυντή του περιοδικού ανακοινώνει ο Πόποβιτσι την 1^η Ιουνίου του 1909 και θα διατηρήσει ως τις αρχές του επομένου, όταν επιστρέφει το εξαντλημένο περιοδικό στον Ιόν Σκούρτου. Στα χέρια του τελευταίου θα σβήσει μετά από μερικούς μήνες.

Ως την ανάληψη της διεύθυνσης του περιοδικού από τον Αουρέλ Πόποβιτσι, οι συνεργάτες του *Sămăănătorul* παραμένουν, σε μεγάλο βαθμό, εκείνοι του πρώτου έτους, στους οποίους προστέθηκαν οι Σλάβιτσι, Σαντοβεάνου, Ι. Αλ. Μπρατέσκου-Βοινέστι, Οκταβιάν Γκόγκα, Παναιτ Τσέρνα, Εμίλ Γαρλεάνου, Σάντου Άλντεα, Κορνέλιου Μολντοβάν, Δ. Νάνου, Ι. Αγαρμπιτσεάνου. Μπορεί να εντοπίσει κανείς στις σελίδες του περιοδικού και τους συμβολιστές Στεφάν Πετίκα, Ιόν Μινουλέσκου, Εμίλ Ισακ, Αλ. Τ. Σταματιάδ και ειδικά την Έλενα Φαράγο. Ο Δ. Άγγελ συνεργάζεται σε μόνιμη βάση.

Υπό τη διεύθυνση του Α. Κ. Πόποβιτσι, που μετατρέπει το περιοδικό σε ένα εξ ολοκλήρου πολιτικό, οι ταλαντούχοι συγγραφείς εγκαταλείπουν το περιοδικό, οι περισσότεροι μεταναστεύοντας στο περιοδικό *Viața românească*. Υποστηριζόμενοι

²⁴ Αυτόθι.

από αυτοσχεδιαστές συγγραφείς, η λογοτεχνική παραγωγή κατεβαίνει κάτω από το επίπεδο της μετριότητας.

Περιοδικά στον αστερισμό του *Sămăănătorul*

Το πρόγραμμα του παλιού περιοδικού θα αναληφθεί από τα *Luceafărul* (Ο Αυγερινός), *Făt - Frumos* (Ηλιογέννητος) και *Ramuri* (Κλαδιά). Στις 15 Μαρτίου του 1904 εμφανιζόταν το διμηνιαίο *Făt – Frumos*, το οποίο, στον «αρχικό λόγο», ανακήρυττε ως καθοδηγητική αρχή της δραστηριότητάς του τον αυτοχθονισμό: «Να υμνούμε και να διατυπώνουμε στο χαρτί μόνο αυτό που μας ανήκει. Να κρίνουμε δίκαια και φρόνιμα τις πράξεις και τα έργα, λέγοντας ανοιχτά αυτά που πιστεύουμε. Να παραμείνουμε ακλόνητοι στις απόψεις μας – υποχρεώνοντας τον εαυτό μας να τις διατηρήσει όσο πιο ζωντανές και πιο δίκαιες – ορίστε τι μας χρειάζεται και τι μας φέρνει κοντά στο παρόν περιοδικό...»²⁵.

Μεταξύ των σημαντικών συνεργατών του περιοδικού συναντάμε τους Αιμίλ Γαρλεάνου, Μιχαήλ Σαντοβεάνου, Δημήτριο Άγγελ, Στεφάν Πετίκα κ.ά. Μ εξαιρεση τους αναφερόμενους, η λογοτεχνία του περιοδικού, χαμηλής ποιότητας, υποτάσσεται στην άκρως εθνικιστική ιδεολογία του.

Ένα άλλο περιοδικό με προσανατολισμό προς το *Sămăănătorul* εμφανίζεται το Δεκέμβριο του 1905, στην Κραϊόβα, υπό την εποπτεία μίας επιτροπής η οποία κυριαρχείται από τους ΔΔ. Τομέσκου και Κ. Σ. Φατζετσέλ: *Ramuri*. Το άρθρο - πρόγραμμα του πρώτου τεύχους αποτελεί μία δήλωση προσχώρησης στις ιδέες του *Sămăănătorul* και θεωρούσε τον Ν. Ιόργκα «αυτοκράτορας της σκέψης», ενώ η λογοτεχνία που γεννήθηκε στο φως που σπινθηροβολεί ο νέος ηγέτης αποτελούσε μία «καθαρή και υγιής πηγή αθάνατου νερού». Το περιοδικό επιθυμεί να γίνει «έστω και ένα μικρό παραπόταμος του μεγάλου ρεύματος που μας απαγάγει τις ψυχές».

Σχεδόν σε κανένα άρθρο που υπογράφεται από τους Κ. Σ. Φατζετσέλ και Δ. Τομέσκου δεν παραλείπεται το όνομα του Ιοργα (Ιόργκα), που αναφέρεται με ευλάβεια. Σε ένα άρθρο του 1912, ο Φατζετσέλ θα θυμηθεί με νοσταλγία την «λαμπρή εποχή του *Sămăănătorul*, όταν ο κ. Ιόργκα κατάφερε να δημιουργήσει, με την ατρόμητη υπόληψη του λόγου του, έναν αληθινό λογοτεχνικό δεσποτισμό...»²⁶. Η λύση της λαμπρής εποχής επέφερε την καταστροφή της λογοτεχνίας, την κυριαρχία «των απολιθωμάτων», «των κλόουν», «των παλιάνθρωπων». Η λύση ήταν μία και μοναδική: «Από τη μέση αυτής της αναίδειας θα πρέπει να αναδειχθεί όσο το συντομότερο μία φωνή περιβαλλόμενη με κύρος, που να εξετάζει αμερόληπτα τη σημερινή λογοτεχνία και να εκπληρώσει την επιλογή την οποία ματαίωσαν οι πλανόδιοι και οι μηνυτές. Και, παρουσιάζοντας εδώ αυτή την ανάγκη, επιτρέπουμε στον εαυτό μας να στρέψουμε τα βλέμματα προς τον κ. Ιοργα (Ιόργκα), τον οποίο θέλουμε και πάλι στη θέση από την οποία εκτοξεύεται ο λόγος που ανοίγει μυαλά»²⁷.

²⁵ Σύμφωνα με D. Micu, ό.π., σ. 38.

²⁶ C. S. Făgetel, *Credințe literare, Ramuri*, Κραϊόβα 1913, σ. 156.

²⁷ Ο. π., σ. 160.

Στο περιοδικό *Ramur* δημοσιεύουν, τα πρώτα χρόνια, οι Μιχαήλ Σαντοβεάνου, Οκταβιάν Γκόγκα, Ιόν Αγαρμπιτσεάνου, Έλενα Φαράγο, Τζεόρτζε Τοπαρτσεάνου, Αιμίλ Γαρλεάνου, Αλίζ Καλούγαρου, Άρον Κοτρούς, Βίκτωρ Ευθυμίου κ.ά., όλοι σε προσωρινό πέρασμα από το περιοδικό. Δίπλα τους εμφανίζονται ονόματα λιγότερο σημαντικά στο σύνολο της ιστορίας της λογοτεχνίας των ρουμάνων, τα οποία όμως, την εποχή εκείνη, αποτελούσαν σταθερές παρουσίες: Ν. Βούλοβιτσι, Ι. Μ. Μαρινέσκου, Δ. Ν. Τσιοτόρι, Ι. Μποτέμι, Αικατερίνα Πίτις κ.ά.

Στον αστερισμό του *Sămăănătorul* δεν ανήκουν μόνο τα περιοδικά που προσχώρησαν ανοιχτά στο πρόγραμμα που περιλαμβάνόταν στα άρθρα του Iorga (Ιόργκα). Προωθούσαν μία λογοτεχνία που συμφωνεί με το πνεύμα της παράδοσης, με προσανατολισμό προς το χωριό, και μία σειρά ανεξαρτήτων περιοδικών από το *Sămăănătorul* ή περιοδικών που βρίσκόντουσαν σε αντίθεση με την κατεύθυνση που έδωσε ο Ιόργκα.

Τον Ιανουάριο του 1904 τυπώνεται στο Τσερναούτσι το περιοδικό *Junimea literară* (*Η λογοτεχνική νεότητα*), «λογοτεχνικό και επιστημονικό περιοδικό», υπό την εποπτεία του Ιάνκου Ι. Νίστωρ. Θα αντέξει δέκα χρόνια. Σε αντίθεση με το *Făt-Frumos* και *Ramuri*, το *Junimea literară* δε θέλει το εαυτό του ένα περιοδικό που να ακολουθεί προσανατολισμούς, αλλά ένα περιοδικό που να ξυπνήσει στο κοινό «την προτίμηση για αξιόλογες ρουμανικές λογοτεχνικές δημιουργίες», που να ενώσει «όλους τους λογοτέχνες που θα θέλανε να συνεισφέρουν στην πραγματοποίηση του μεγάλου έργου που προτείνουμε.» Με άλλα λόγια, το περιοδικό ήλπιζε να μετατραπεί σε ένα παράγοντα πνευματικής ανύψωσης, εκδήλωσης των λανθάνουσων ενεργειών και επιστράτευσης των δημιουργικών δυνάμεων.

Οι μόνιμοι συνεργάτες είναι αφανή ονόματα: Β. Μπουμπάκ, Κ. Ροτίκα, Τζεόρτζε Βεριντσεάν, Β. Χουτσάν κ.ά. Ευκαιριακά δημοσιεύουν στις σελίδες του περιοδικού οι Ν. Ιόργκα, Μ. Σαντοβεάνου, Στ. Ο. Ιωσήφ, Ιλάριε Κέντι, Αιμίλ Γαρλεάνου, Δ. Άγγελ, Ιόν Μινουλέσκου.

Μία υποστηρικτική ενασχόληση και μία από τις κύριες αρετές του περιοδικού θα αποτελέσει η αναβίωση του παρελθόντος, των ρουμανικών πνευματικών αξιών, η μελέτη της παράδοσης και ειδικά της τοπικής παράδοσης. Οι μελέτες του φολκλόρ που δημοσιεύει οι Μ. Σ. Μαριάν, Άρθουρ Γκοροβέι και Έλενα Σεβαστός αποτελούν εμφραδές συνεισφορές.

Με σημείο αναχώρησης το *Sămăănătorul*, ακόμα από το 1902, από την εποχή των Βλαχούτσα και Κοσμπούκ, η Κωνσταντσα Χόντος δημοσιεύει το 1905 το *Revista noastră* (*Το περιοδικό μας*), στο οποίο, μαζί με τους Έλενα Βακαρέσκου, Έλενα Φαράγο, Έλενα Βορόνκα και Μαρία Κουντσάν, δημοσιεύουν ευκαιριακά οι Τζεόρτζε Κοσμπούκ, Παναϊτ Τσέρνα, Οκταβιάν Γκόγκα και, συχνά, Τζεόρτζε Τοπαρτσεάνου.

Την 1^η Ιανουαρίου του 1906 ιδρύεται, υπό τη διεύθυνση των Τζεόρτζε Κοσμπούκ και Ι. Γκορούν, αλλά στην πραγματικότητα υπό τη διεύθυνση του Ιλάριε Κέντι, το περιοδικό *Viața literară* (*Ο λογοτεχνικός βίος*), που θα μετονομαστεί τον επόμενο χρόνο σε *Viața literară și artistică* (*Ο λογοτεχνικός και καλλιτεχνικός βίος*). Χωρίς να το δηλώσει ευθέως, το περιοδικό έχει ως σκοπό να επαναλάβει τη φόρμουλα του *Sămăănătorul* από το πρώτο έτος, πιο ήπια, χωρίς να δεσμευθεί σε παθιασμένες λογομαχίες.

Οι Μιχαήλ Σαντοβεάνου, Δημήτριος Άγγελ, Στέφανος Οκαταβιανός Ιωσήφ και Ιλάριε Κέντι δημοσιεύουν στις 27 Νοεμβρίου του 1909 το εβδομαδιαίο *Cumprăna* (*Η Πλάστιγγα*) που κυκλοφορεί μέχρι τον Απρίλιο του επόμενου έτους. Το περιοδικό περιλαμβάνει στην πρώτη σελίδα ένα αισιόδοξο «Μπρος!», με την υπογραφή των Άγγελ και Ιωσήφ: «Από το δρόμο σου, ούτε μια στιγμή να μη εκτραπείς / Μην κοιτάς πια προς τα' κει που πέρασες / Μην κλαις τα σχισμένα σου πανιά / Αλλά επέμενε προς το άγνωστο / Όσοι τυφώνες και να σε χτυπούν!»

Εκτός από αυτό το μανιφέστο, οι δύο ποιητές δημοσιεύουν στο πρώτο φύλλο του περιοδικού και ένα χαριτωμένο ποίημα στο οποίο παρουσιάζουν τις διαθέσεις του: «...Και: Η πλάστιγγα στέκεται ίσια μπροστά σας! / Όμοια με δύο φτερά έτοιμα να σκιρτούν / Όπως δύο τεντωμένα μπράτσα σαν να λένε: / Ειρήνη υμίν! Ακόμα στέκονται ακλόνητα τα δύο ταψιά: / Δεν ταράζουν το ένα την ξεκούραση του άλλου... / Στέκονται σήμερα ακλόνητα, επειδή η πλάστιγγα είναι καινούργια / Αλλά, αναγνώστες, δικαίως αναρωτιέστε τώρα: / Τι θα ρίξουμε σ' αυτήν, για να της χαρίσουμε την κίνηση; / Εμείς; Σε ένα ταψί τον οίστρο, και το πνεύμα, και το καλαμπούρι, / Την ώθηση, την απογοήτευση, τη στεναχώρια, την αγανάκτηση, / Και όλη την καλοσύνη, και όλη την ειρωνεία... / Στο άλλο; Την αλαζονεία τόσων μηδαμινοτήτων, / Το ανίκανο μίσος, τη ζήλια, τη βλακεία, / Που κρέμονται βαριά, φυσικά...».

Στο άρθρο «Icoană de azi» («Εικόνα του σήμερα»), ο Ιλάριε Κέντι ελεεινολογεί την έλλειψη της ομογένειας του λογοτεχνικού κινήματος, την απουσία των καλά προσδιορισμένων αισθητικών κατευθύνσεων, την διασκόρπιση των δυνάμεων των συγγραφέων, την απομόνωση των ηλικιωμένων συγγραφέων. Τα υπάρχοντα περιοδικά θεωρούνται κάτω των προσδοκιών. Υπό αυτές τις συνθήκες, το περιοδικό *Cumprăna* εκδίδεται «όχι για να χαράξει καινούργιο δρόμο, αλλά για να στρώσει την τραχύτητα των δρόμων των άλλων. Όχι για να καταστρέψει, αλλά για να αναπληρώσει τους άλλους. Οι περιπλανήσεις και οι υπερβολές είναι τόσες πολλές που χρειάζονται περίφραξη. Και η ατμόσφαιρα είναι τόσο αποπνικτική, ώστε επιβάλλεται η κάθαρόσή της, προκειμένου ο κάθε συγγραφέας να αναπνέει ευκολότερα και κάθε ταλέντο να βρει την ανταμοιβή του»²⁸.

Τα πρώτα τέσσερα τεύχη γράφτηκαν ολοκληρωτικά από τους τέσσερις συντάκτες. Οι Δημήτριο Άγγελ και Στ. Ο. Ιωσήφ υπογράφουν άρθρα με ομοιοκαταληξίες, εύστροφα, έξυπνα, με πνεύμα, καθώς και μεταφράσεις από τους Λα Φοντέιν ή Λενώ. Ο Ιλάριε Κέντι δημοσιεύει άρθρα και λογοκρισίες γεμάτες οίστρο, στις οποίες αγγίζει τόσο τους μοντερνιστές, όσο και τον Ν. Ιόργκα. Η Ναταλία Ιωσήφ, η σύζυγος του ποιητή, απορροφάται από την άχαρη κατάσταση των μελών του δευτερεύοντος διδακτικού προσωπικού. Στο φύλλο με αριθμό 18 εμφανίζονται και τα ονόματα των Εουτζέν Λοβινέσκου, Αιμίλ Γαρλεάνου και Τσιντσινάτ Παβελέσκου. Μ' αυτό το φύλλο όμως το περιοδικό *Cumprăna* παύει να υπάρχει.

Μία άλλη κατηγορία περιοδικών που ανήκουν στον αστερισμό του *Sămăănătorul* είναι εκείνη των περιοδικών που ιδρύθηκαν από τον Νικολάε Ιόργκα μετά την αποχώρησή του. Το πρώτο, *Floarea darurilor* (*Το Άνθος των χαρισμάτων*), που δημοσιεύθηκε την 1^η Ιανουαρίου του 1907, διατηρείται εκτός των λογοτεχνικών

²⁸ Σύμφωνα με τον D. Micu, ό.π., σ. 44.

διαμαχών και δε ζητά τη συνεργασία των αυθεντικών γραπτών των συγγραφέων της εποχής. Εξαιτίας της καμπάνιας που είχε κάνει ο *Sămăănătorul*, πιστεύει ο Νικολάε Ιόργκα, η λογοτεχνία είχε καταστεί πραγματικά ένα μεγάλος και ισχυρός παράγων, εξασφαλίζοντας την πορεία προς τα μπρος του ρουμανικού έθνους.

Το περιοδικό έχει ως σκοπό να υπηρετήσει την εθνική κουλτούρα, δημοσιεύοντας παλιά ρουμανικά κείμενα, μεταφράζοντας και μαζεύοντας μεταφράσεις από άλλους πολιτισμούς, επιδιώκοντας να κάνει γνωστές τη χώρα και τους θησαυρούς της λαϊκής δημιουργίας. Εντοπίζουμε στις σελίδες του εγκόλπια και λογοκρισίες γραμμένα από τον Ιόργκα (χρονικά, λαϊκή λογοτεχνία, οδοιπορικά και μεταφράσεις πολυάριθμων ποιητών του κόσμου όλων των εποχών: Λεοπάρντι, Λόγγφελου, Άλφρεντ δε Μουσσέτ, Σέλλει, Πέτοφι, Ρούκερτ, Λερμοντόβ, Ντάντε, Πούσκιν, Χοράτσιου, Γκότε, Ουγκώ, Τσέχωβ, Μποντλαίρ και πολλοί άλλοι.

Στην πόλη Vălenii-de-Munte, ο Νικολάε Ιόργκα εκδίδει το Δεκέμβριο του 1908 το περιοδικό *Neamul românesc literar* (Το ρουμανικό λογοτεχνικό έθνος). Παραιτηθείς από την απάθεια που προανάγγειλε στο *Floarea darurilor* (Το Άνθος των χαρισμάτων), ο λόγιος μετατρέπεται ξανά σε «απόστολο». «Η προσφώνηση» του καινούργιου περιοδικού κάνει ντεμπούτο με μια εκρηκτική διατριβή κατά της πολιτευσής των λογοτεχνικών περιοδικών: «Όπως σε ένα πολιτικό φύλλο από τα πιο άθλια χουζουρεύουν τα χρονικά διαφόρων επιχειρηματιών, ξέροντας να σιωπούν, να κρύβουν, να υπερβάλουν, να υπονοούν, να προσβάλουν, να αποδοκιμάζουν τους αντιπάλους του περιοδικού...».

Είναι φανερός ο υπαινιγμός στο περιοδικό *Viața română*, επειδή αυτό όχι μόνο του επιθετόταν, αλλά, ακόμα από το 1906 είχε προσελκύσει γύρω του τους καλύτερους συγγραφείς, υπονομεύοντας έτσι το κύρος του *Sămăănătorul* στη λογοτεχνική ζωή, συνεισφέροντας στη διάλυση της παράταξής του. Στη συνέχεια, αφού ενοχοποιεί τους συγγραφείς για δωροληψίες, το περιοδικό *Cuvânt înaintea* (Προσφώνηση) υποδεικνύει τους στόχους του: αυτό «δεν ανήκει σε λογοτεχνικό κόμμα, δεν έχει ανώνυμους τοξότες, δεν έχει κλητήρες και γραφειοκράτες και δεν έχει Δαλάι-Λάμα. Για την ευχαρίστηση και τη διδασκαλία του κοινού δημοσιεύουμε μόνο άρθρα, ποιήματα και μυθιστορήματα που να του είναι χρήσιμα. Ενώ ως νόρμα, έχουμε ένα και μοναδικό, το οποίο δεν αποχωριστήκαμε ποτέ: την ειλικρινή έκφραση της ρουμανικής ψυχής σε μορφές αλήθειας»²⁹.

Από το 1913, το περιοδικό αλλάζει όνομα σε *Drum drept* (Ευθύς δρόμος). Με την ευκαιρία, ο Ν. Ιόργκα δημοσιεύει ένα άρθρο, με τίτλο «Două cuvinte pentru cine are nevoie de ele» («Δύο λόγια για όποιον τα έχει ανάγκη»), που διαπερνάται από ασυγκράτητη οργή κατά των αποκλίσεων από τον «ευθύ λογοτεχνικό δρόμο». Καντηριάζοντας «το χυδαίο δόλο του στίχου που δεν είναι στίχος, του στυλ που δεν είναι στυλ, της ιδέας και του συναισθήματος που δεν είναι ιδέα και συναίσθημα», το άρθρο αποτελεί έκρηξη κατά των απατεώνων της λογοτεχνίας.

Υιοθετώντας ως ιδεώδη «τη διατήρηση των καλών εθίμων, που δεν είναι ούτε καινούργια, ούτε παλιά, αλλά λογικά, απαραίτητα, αιώνια», και «την καθοδήγηση των νέων ταλέντων σ' αυτό το δρόμο των υγιών καλών παραδόσεων», το περιοδικό

²⁹ *Neamul românesc literar*, αριθ.1, Δεκέμβριος 1908.

εμφανίζεται να ταυτίζεται για κάποια στιγμή (το 1915) με το περιοδικό *Ramuri*, ως το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Σε καινούργια έκδοση, και πάλι σε συμβίωση με το περιοδικό της Κραϊόβα, το 1926, το *Drum drept* θα αντικατασταθεί από το περιοδικό *Gând curat* (*Καθαρή σκέψη*), που προοριζόταν να ξαναζωντανέψει το πνεύμα του *Sămănătorul*. Πιστός στον καταστατικό, ο Ιόργκα ενεργεί με το χαρακτηριστικό του ζήλο προκειμένου να μετατρέψει το περιοδικό σε μία μικρή λαϊκή εγκυκλοπαίδεια. Αναπαράγει σελίδες ρουμάνων συγγραφέων από αυτούς που εκτιμά, δημοσιεύει μεταφράσεις, εγκόλπια, άρθρα με πληροφοριακό χαρακτήρα, οδοιπορικά, αποσπάσματα επιστημονικών μελετών κ.ά. Πού και πού, στις σελίδες του περιοδικού εκδίδονται και πολέμια άρθρα, κατευθυνόμενα κατά της «τρομερής ακαταστασίας» που ταλαιπωρεί τη σύγχρονη ρουμανική λογοτεχνία. Ο πολέμιος χαρακτήρας γίνεται κυρίαρχος της καινούργιας σειράς, που εκδίδεται από 15 Ιουλίου του 1936, όταν το περιοδικό *Gând curat* μετονομάζεται *Noul Sămănător* (*Ο καινούργιος σποριάς*), «περιοδικό λογοτεχνικής, καλλιτεχνικής και πολιτιστικής κατεύθυνσης».

Το λογοτεχνικό ρεύμα του *Sămănătorul*

«Το ρεύμα του συλλόγου *Sămănătorul* - γράφει το 1910 ο Ιόν Σκούρτου - εγκαινιάστηκε το 1901 από τους κυρίους Τζ. Κοσμπούκ και Α. Βλαχούτσα και συνεχίστηκε από τον Ν. Ιόργκα στη λογοτεχνική κριτική, τους Στ. Ο. Ιωσήφ, Δ. Άγγελ, Κ. Σάντου-Άλντεα και από τόσους άλλους, στην ποίηση και στο μυθιστόρημα, από τον κύριο Α. Κ. Πόποβιτσι, στην πολιτική και κοινωνική σκέψη»³⁰. Καθόλου ευχαριστημένος για το ότι θεωρούταν ένας απλώς συνεχιστής, ο Ν. Ιόργκα απαίτησε να θεωρηθεί πρωτεργάτης του κινήματος του *Sămănătorul*: «Η διεύθυνση του *Sămănătorul* είχε λάβει, όντως, από τους πρωτοπόρους, με αρχηγό τον Κοσμπούκ, τον προσανατολισμό προς τη ζωή του χωριού...»³¹, όμως «... ο Ιόργκα είχε επιχειρήσει να του δώσει έναν προσανατολισμό στο *Convorbiri literare* ακόμα από το 1901, πριν την ίδρυση του *Sămănătorul*»³².

Αντιπαραθέτοντας τα δημοσιευμένα στο *Sămănătorul*: άρθρα, από το 1903 έως το 1906, του Ν. Ιόργκα, με εκείνα που φέρουν την υπογραφή του στο ίδιο περιοδικό, από το 1901 ως το 1902, των Βλαχούτσα και Κοσμπούκ, θα εντοπίσουμε κοινές απόψεις σχετικά με το ρόλο της λογοτεχνίας. Αυτοί, με τη σειρά τους, όφειλαν τις ιδέες τους σε κάποιους πρωτεργάτες η σειρά των οποίων αρχίζει με το Μιχαήλ Κογκαλιτσεάνου. Έτσι, ο Ν. Ιόργκα δεν έκανε παρά να παραλάβει και να αναπτύξει ένα παλιότερο πρόγραμμα. Η αυθεντικότητα της επιχείρησής του βασίζεται στο γεγονός ότι ενσωμάτωσε λογοτεχνικές ιδέες που παρέλαβε από τους πρωτοπόρους, προσθέτοντας μία ευρύτερη αντίληψη. Ο Ιόργκα αντιλαμβανόταν τη λογοτεχνία ως

³⁰ *Sămănătorul*, IV, 1, 1910, σ. 2.

³¹ Ν. Iorga, *Istoria literaturii românești contemporane* (Ιστορία της σύγχρονης Ρουμανικής Λογοτεχνίας), τόμος β΄, Βουκουρέστι 1934, σ. 60.

³² Ο.π., σ. 52.

συστατικό μέρος του μεγάλου επιχειρήματος της κοινωνικής και εθνικής «επανόρθωσης», για την οποία έκανε προσπάθειες να πυροδοτήσει.

Τα προγράμματα όλων των περιοδικών του *Sămăănătorul* βασίζονται στην ιδέα της συνέχισης. Αυτά τα περιοδικά προκαλούσαν στην παραλαβή της κληρονομιάς, στο να ξαναζωντανέψει την παράδοση, οικτίροντας για την έλλειψη ευσέβειας απέναντι στις αξίες του παρελθόντος.

«Συλλέξτε και εμψυχώστε ξανά αυτά τα μεγάλα λόγια!...», προέτρεπε ο Βλαχούτσα τους συναδέλφους του στον πρώτο τεύχος του *Sămăănătorul*.

Ο Κοσμπούκ, στο επόμενο φύλλο, τον συνόδευε: «Να μη σκορπίσουμε ό,τι έχουν μαζέψει οι γονείς μας, εάν δεν μπορούμε εμείς οι ίδιοι να αυξήσουμε την περιουσία...».

Το άμεσο πρόδρομο του *Sămăănătorul*, το περιοδικό *Curierul literar* άνοιξε το πρώτο τεύχος με το πρόγραμμα του *Dacia literară*, που έτσι υιοθετήθηκε. Την ίδια βούληση για διατήρηση στα πλαίσια της παράδοσης είχε εκφράσει, το 1894, και το *Vatra*: «Πρέπει να επιστρέψουμε, όσο η επιστροφή είναι δυνατή, στην προγονική εστία, στην πολιτιστική μας αφετηρία».

Και από τα άρθρα-καταστατικά, και από τη δημοσιευμένη λογοτεχνία στις σελίδες της, προκύπτει ξεκάθαρα ότι τα περιοδικά που ανήκουν στον αστερισμό του *Sămăănătorul* δεν ευελπιστούσαν στη δημιουργία μίας νέας λογοτεχνίας, αλλά στη διαίωνιση και την αύξηση της υπάρχουσας. Ακολούθως, η ιδεολογία του *Sămăănătorul* ξεκίνησε από μία λογοτεχνία που προϋπήρχε και όχι μόνο πριν από μία - δύο δεκαετίες, αλλά πολύ πιο πριν. Οι εκπρόσωποι του *Sămăănătorul* έβλεπαν τον εαυτό τους ως συνεχιστές εκείνης της λογοτεχνικής κατεύθυνσης, που κυριαρχούσε στο δεύτερο ήμισυ του 19^{ου} αιώνα, που βασιζόταν σε χρονικά, σε φολκλόρ, σε ήθη, και της οποίας είχε δώσει ώθηση η *Dacia literară*.

Ο *Sămăănătorul* θα παραλάβει ένα σημαντικό αριθμό καθ' όλα θετικών τάσεων του ρεύματος που κυριαρχούσε στη λογοτεχνία του 19^{ου} αιώνα. Εκτιμούνταν ιδιαίτερος εκείνα τα κείμενα που φανέρωναν χαρακτηριστικές εθνικές αρετές, έθιμα, τοπία – όλα εκείνα που έκαναν τη χώρα και το λαό των ρουμάνων να διαφέρουν από τους άλλους. Από την άλλη μεριά, ήταν εμφανείς και μία σειρά λανθασμένων απόψεων των συγγραφέων του *Sămăănătorul*. Σε κάποιες σωστές, έγκυρες αντιλήψεις, των πρωτοπόρων, οι εκπρόσωποι του *Sămăănătorul* τους αλλάζουν έννοια, αποτρέποντάς τις από τους στόχους. Το κίνητρο της ιδεολογίας του *Sămăănătorul* είναι η αντίθεση κατά των αλλαγών - τόσο σε κοινωνικό επίπεδο, όσο και σε επίπεδο τέχνης. Μία τέτοια συμπεριφορά προωθούσε όπως αναμενόταν μια λογοτεχνία του παρελθόντος, καθηλωμένη σε καθιερωμένες φόρμουλες, που προοριζόταν να προαγάγει τη λατρεία κάποιων ξεπερασμένων καταστάσεων, τη υποτίμηση και την απέχθεια σχετικά με τις καινοτομίες.

Ο Μίρτσεα Ζάτσιου, επιχειρώντας μία διείσδυση στη λογοτεχνία του 19^{ου} αιώνα³³, ανακαλύπτει σ' αυτή ένα «*avant la date*»³⁴. Στοιχεία του *Sămăănătorul* -

³³ Mircea Zăciu, «Puncte de vedere în problema curentelor literare» («Απόψεις στο ζήτημα των λογοτεχνικών ρευμάτων»), στο *Tribuna*, IV, παρ. 3,4,5,6, Ιανουάριος - Φεβρουάριος, 1960.

παρελθοντολογική συμπεριφορά, η εξιδανίκευση κάποιων αρχοντικών κοινωνιών, η απάρνηση του αστικού πολιτισμού - προϋπάρχουν στη λογοτεχνία των Βλαχούτσα και του Κοσμπούκ, των Στ. Ο. Ιωσήφ (*Patriarhale*), Ντούιλιου Ζαμφιρέσκου (*Viața la țară*), και ακόμα και του Αλ. Ματσεντόνσκι (*Nălucii din trecut*). Μπορούν να αναφερθούν με αυτή τη σειρά και πολλά από τα μυθιστορήματα του Ν. Γκάνε. Η υπεροχή του *Sămănătorul* ανεβαίνει, μέσω των άρθρων των Εμινέσκου, Μπ. Π. Χασντέου (*Răzvan și Vidra*), μέσω των άρθρων κάποιων μικρών ρομαντικών ποιητών της γενιάς της Ένωσης - Σιχλεάνου, Ντεπαρατσεάνου κ.ά. - ως τους πρώτους πεζογράφους, του Κωστάκε Νεγρούτσι και πιο μακριά³⁵.

Η κύρια έννοια που βρήκε έκφραση στη λογοτεχνία, καθώς και στη λογοτεχνική ιδεολογία του *Sămănătorul*, είναι εκείνη του να διατηρηθεί η λατρεία του παρελθόντος. Το ενδιαφέρον για το παρελθόν χρονολογείται από το ρομαντισμό. Στη ρουμανική λογοτεχνία, αυτό το ενδιαφέρον έχει προκαλέσει την εμφάνιση κάποιων έργων πρώτης κατηγορίας, όπως του *Alexandru Lăpușneanu* (*Αλεξάνδρου Λαπουσνεάνου*) του Κ. Νεγρούτσι, του *Scene istorice* (*Ιστορικές σκηνές*) του Αλ. Οντομπέσκου, του *Răzvan și Vidra* (*Ραζβάν και Βίντρα*) του Μπ. Π. Χασντέου, του *Vlaicu Vodă* (*Βλάικου Βόδα*) του Αλ. Νταβιλά, του *Apus de soare* (*Ηλιοβασίλημα*) του Μπάρμπου Στεφανέσκου Ντελαβράντσα, των μυθιστορημάτων και των ιστορικών διηγήσεων του Σαντοβεάνου. Μετατρέποντας το θαυμασμό του παρελθόντος σε κεντρική καθοδηγητική ιδέα, το *Sămănătorul* αντικρίζει τους περασμένους χρόνους από ένα ειδικό πρίσμα.

Η αντίθεση παρελθόν-παρόν είναι πολύ προγενέστερη, στη λογοτεχνία, της εμφάνισης του ρεύματος του *Sămănătorul*. Τη βρίσκουμε, παραδείγματος χάρη, στο *Scrisoarea a III-a* (*Τρίτη επιστολή*) του Εμινέσκου. Γενικά, ο ρομαντισμός εγκωμιάζει το παρελθόν σε σύγκριση με το παρόν το οποίο δεν βρίσκεται στο ίδιο επίπεδο. Οι εκπρόσωποι του *Sămănătorul* αφομοιώνουν αυτό τον τρόπο του να αντιλαμβάνονται να πράγματα. Υποβλητικό είναι το ποίημα Πέρασε πολύς καιρός από τότε... του Στ. Ο. Ιωσήφ. Μετά την αναπόληση των τρομερών καιρών του κάποτε, ο ποιητής - δανείζοντας τη φωνή ενός γέρου που κατάφερε να επιβιώσει - συμπεραίνει: «*Διότι, κοίτα, εκείνοι οι καιροί / Αν ήταν αβάστακτοι και δύσκολοι, / Αλλά δίκαιες καρδιές, πιστές, / Καλό κρασί και όμορφα τραγούδια / Υπήρχαν τους καιρούς εκείνους... / Σήμερα κοιτώ με απορία, ανεπιμέ: / Πως όλα έχουν αλλάξει, όλα! / Από τραγούδια σήμερα δεν έχει τι να διαλέξεις, / Και ούτε το κρασί δεν είναι πια κρασί, / Ούτε καρδιές υπάρχουν, ανιμιέ!...*».

Το να ταυτοποιήσεις το παρελθόν με ό,τι του είναι μεγαλειώδη και να καταδικάζεις το παρόν, στο σύνολό του, αποτελεί μια διαδικασία απλουστευτική. Ο κόσμος «του παρελθόντος» είχε όχι και λίγες κατακριτέες πλευρές, σε σύγκριση με τις οποίες «το παρόν» (η περιοχή γύρω του έτους 1900) ήταν άξιο εκτίμησης εξαιτίας ορισμένων μορφών του. Η ποίηση δεν είναι ένα εγχειρίδιο ιστορίας. Για τον Ιωσήφ, το παρελθόν μπερδεύεται, στο αναφερόμενο ποίημα, με «*τις δίκαιες, πιστές καρδιές*»

³⁴ Mircea Zăciu, «A fost semănătorismul un curent literar?» («Υπήρξε λογοτεχνικό ρεύμα ο σαμανατορισμός;»), στο *Tribuna*, αριθ. 6, Φεβρουάριος 1960.

³⁵ D. Micu, ό.π., σ. 64.

των παμπάλαιων καιρών, ενώ το παρόν θρηνείται διότι είναι δίχως πνευματικών θησαυρών, που υπήρχαν κάποτε. Ο Σαντοβεάνου εκτιμά το παρελθόν ειδικά εξαιτίας της τόλμης που αποδείκνυαν τους παλαιούς καιρούς οι χωριάτες που δεν αφέθηκαν να ταπεινώνονται από τους βογιάρους. «*Οι παππούδες μου - γράφει ο Σαντοβεάνου στο τέλος του *Neamul Șoimăreștilor*, ολοκληρώνοντας την αφήγηση του Τούντορ Σοϊμάρου και των άλλων - είναι δισέγγονοι εκείνων των ανθρώπων. Και την αφήγηση αυτή που αναφέρει γεγονότα από 300 χρόνια πριν, τους καιρούς που οι πρόγονοι ήταν ακόμα ανένδοτοι, την έγραψα στην ησυχία ενός μελισσοτόπου, ακούγοντας στην καρδιά μου τον απόηχο του πόνου τους.*»

Τα χρόνια που προηγήθηκαν του καπιταλισμού εμφανίζονται για κάποιους συγγραφείς σε τριανταφυλλένια χρώματα: αυτά παρουσιάζονται σαν να αντιπροσωπεύουν μία εποχή κοινωνικής γαλήνης και ευτυχίας για όλους. Εγγύηση αυτής της ευλογίας αποτελούσε η παρουσία των σοφών βογιάρων, που συνδέονταν με το χωράφι, που είχε προχωρήσει σε αδελφοποίηση με την αγροτιά. Από' δώ η λύπη για την κατάρρευση των «*αρχοντικών*» τοποθεσιών. Ως ενδεικτικά συγγράμματα του προσανατολισμού μπορούν να αναφερθεί, πρώτα από όλα, η πλειοψηφία των αφηγήσεων από το βιβλίο *Bătrânii* (Οι γέροντες) του Αιμίλ Γαρλεάνου, από το *Nucul* (Η καρδιά) του ίδιου, από το *Cucun Stolniceanu* (Κυρ Στολνιτσεάνου) του Ν. Ν. Μπελντισεάνου, για να μην αναφερθούμε στα γραπτά χωρίς λογοτεχνική αξία με αναφορά στο παρελθόν που ανήκει σε κάποιους ψευδολογοτέχνες.

Οι ηλικιωμένοι βογιάροι μας καλωσορίζουν στις σελίδες κάποιων αφηγήσεων των Ι. Αλ. Μπρατέσκου - Βοϊνέστι, Αιμίλ Γαρλεάνου και Κ. Σάντου - Άλντεα, καθώς και σε πολλά ποιήματα. Κάποιους, οι συγγραφείς προσπαθούν να μας τους κάνουν συμπαθητικούς. Ο Κυρ Κωστάκης Ουντρέσκου, για παράδειγμα, του Μπρατέσκου-Βοϊνέστι), είναι μία πραγματική ουράνια ευλογία: διαχειρίζεται μόνος του το κτήμα - «*Ούτε νεκρός δεν θα αφήσω τα κτήματά μου στα χέρια των εκμισθωτών*» -, δικαιώνει τους χωρικούς, τους βοηθά, τους μαθαίνει. Εξαιτίας του, το χωριό Ουντρέστι έφθασε ένα χωριό παράδειγμα: «*...όλο το κτήμα των χωρικών έγινε αληθινός κήπος. Δεν υπήρχε σπίτι χωρίς τέσσερα-πέντε κυψέλες, ούτε γυναίκες που να μην τρέφουν μεταξοσκώληκες*».

Ο Αιμίλ Γαρλεάνου σκιαγραφεί ειδικά πράους βογιάρους, χωρίς ευρωστία, με ένα πόδι στον τάφο, προσπαθώντας να αποσπάσει από τον αναγνώστη νοσταλγία για τον αφανισμό του κόσμου που αυτοί ενσάρκωναν. Στις αφηγήσεις των Κ. Σάντου-Άλντεα και Βασίλε Ποπ παρουσιάζονται και πρόσωπα ενεργών γαιοκτημόνων, που προορίζονται, εμφανώς, να διαπιστεύσουν την αντίληψη σύμφωνα με την οποία οι βογιάροι διέθεταν ακόμα εσωτερική δύναμη. Για παράδειγμα, ο Νίτσα Μάντρεα, το κεντρικό πρόσωπο του μυθιστορήματος με τον ίδιο τίτλο, είναι ένας νέος βογιάρος που, εγκαταλείποντας τις σπουδές του, αναλαμβάνει προσωπικά τα ηνία του κτήματος και συμπεριφέρεται με τους χωρικούς όπως ένας σατράπης.

Παραδείγματα δοξασμού του παρελθόντος των γαιοκτημόνων και της παλιάς τάξης των βογιάρων μπορούμε να αντλήσουμε και από την ποίηση. Ο Στ. Ο. Ιωσήφ πλαισιώνει σε ασημένιο κάδρο τις σκιές των παλιών βογιάρων, που μαζεύτηκαν την «*Μυστική ώρα*» στο συμβούλιο: «*Σήμερα η Παλιά-Αυλή είναι γυμνό ερείπιο... / Στο*

κοιμητήριο κείτονται σπασμένοι σταυροί, / Με βαθιά χαραγμένα γράμματα, κυριλλικά, σκαλισμένα, / Μόνο ο άνεμος της νύχτας στα χόρτα ηχεί εξέγερση. / Όταν όμως στο καμπαναριό το ρολόι του μυστηρίου χτυπά, / Από τους τάφους μεγάλες σκιές ζυπνούν. / Με ψίθυρους, κρυφά, στην αίθουσα έρχονται όλες / Και συνεδριάζουν κάτω από τους κατακρημνισμένους τρούλους. / Γέροι βογιάροι από δύο αιώνες πριν, / Στρώνουν σε σχέδια τα θέματα τις χώρας. / Θέλουν να στείλουν γράμματα παράπονα στην Αυλή...».

Αν στο ποίημα του Ιωσήφ - «Boierii» («Οι βογιάροι») -, ο σεβασμός στρέφεται προς τους βογιάρους των παλιών καιρών σε ρόλο ηγετών, κυβερνώντες των «προβλημάτων της χώρας», σε ένα έργο του Κορνέλιου Μολντοβάν (*Boierul - Ο βογιάρος*), υψώνεται ένα άγαλμα του βογιάρου σε ρόλο φεουδαρχικού ευγενή, σε ρόλο «κυρίου της γης».

Ένας τρόπος να εκφράσουν την συμπεριφορά τους απέναντι στο παρελθόν είναι και η λατρεία του *Sămănătorul* σχετικά με το αρχοντικό χωριό. Το αρχοντικό χωριό είναι αντιπροσώπευση του *Sămănătorul*, η ζωντανή εικόνα του παρελθόντος, το έδαφος πάνω στο οποίο διατηρήθηκαν αναλλοίωτες οι πνευματικές αξίες του έθνους. Επιβαλλόταν η επίδειξή του με όλα όσα είχε άξιο θαυμασμού. Οδηγώντας σε μονομέρεια, στην παράκαμψη κάποιων ουσιαστικών όψεων, στην περιφρόνηση των αντιθέσεων του κόσμου του χωριού, μία τέτοια αντίληψη μπορούσε όμως να προτρέπει την δημιουργία κάποιων έργων καθόλου χωρίς αξία, τα οποία, αν και δε φωτίζουν τα πιο χαρακτηριστικά φαινόμενα του επαρχιακού χώρου, υποδεικνύουν, πάντως, καταστάσεις που φανερώνουν μία ορισμένη πλευρά - σημαντική κι αυτή - της πραγματικότητας του χωριού. Θα ήταν άδικο να καταδικάσουμε κάποια έργα που δημοσιεύθηκαν στις αρχές του 19^{ου} αιώνα μόνο για το λόγο ότι, αναπολώντας τις ομορφιές του χωριού, δεν καταγράφουν και όψεις του πόνου των αγροτών.

Σχετικό με τις αξίες του χωριού είναι και το θέμα του ξεριζωμού, των αποκομμένων από το χωριό, των φευγάτων στην «διεφθαρμένη» ατμόσφαιρα της πόλης. Αλλά αυτή η ιδέα δεν πρέπει να γίνει απολυταρχική. Ποιήματα όπως «Învins» («Ηττημένος») και «Hoinar» («Περιπλανώμενος») του Στ. Ο. Ιωσήφ μαρτυρούν ένα συναίσθημα κόπωσης, μία επιθυμία αναγέννησης στην «αρχοντική ησυχία». Όχι η οπισθοδρομική αντίληψη, ούτε η λατρεία για την επαρχιακή καθυστέρηση, αλλά αυτό το τόσο ανθρώπινο συναίσθημα της ανάγκης για ψυχική γαλήνη μεταδίδεται στον αναγνώστη. Ενώ στη λυρική του Γκόγκα, η νοσταλγία για το εγκαταλειμμένο χωριό ερμηνεύει συχνά την ελπίδα για ένα γόρδιο δεσμό με το λαό.

Στην πεζογραφία, ο ειδυλλιασμός του *Sămănătorul* συγκεκριμενοποιείται σε αφηγήσεις στις οποίες η φροντίδα για την ρεαλιστική απεικόνιση, για τον προσδιορισμό των χαρακτήρων καταργείται υπέρ των περιγραφών και των τεχνικών λυρικών αναπολήσεων, υπέρ μίας ανάπτυξης μίας φαντασιοκοπείς και αφελούς πλοκής. Καταλήγουν έτσι στον εκφυλισμό του λυρικού πεζογραφικού στυλ. Το ανθισμένο στυλ, που διαπερνάται από ψεύτικη ζεστασιά, ή ευφυολόγο, η φορτσαρισμένη συμβουλευτική προσπάθεια προέρχεται από την ίδια τάση προς το γραφικό και προς το διακοσμητικό που χαρακτηρίζει και την ποίηση που δημιουργεί το *Sămănătorul*, εξαιτίας της τάσης του να αποφευχθούν οι τραχύτητες, να απαλύνονται οι αντιθέσεις που δίχαζαν το χωριό. Καλά παραδείγματα είναι οι αφηγήσεις *Hambarul* (*Ο σιτοβολώνας*), *Petrecerea* (*Το γλέντι*), *Întârziatul* (*Ο*

αργοπορημένος), *La cules de vii* (Στον τρύγο) του Εμίλ Γαρλεάνου, το δράμα σε στίχους *Frații* (Τα αδέρφια) του Στεφάν Πετίκα, καθώς και η καθ' όλα σκοτεινή πεζογραφία κάποιων όπως οι Τζεόρτζε Μοροϊάνου, Ι. Μούγουρ, Κύρου - Νάνοβ, Ιονέσκου - Μποτένι κ.ά. στην οποία θα μπορούσαμε να βρούμε ενδεικτικά παραδείγματα για να αποδείξουμε το τεχνητό χαρακτήρα της εποχής του *Sămănătorul*.

Ο ειδυλλιασμός εναλλάσσεται στο περιεχόμενο του περιοδικού *Sămănătorul* με τη νατουραλιστική προτίμηση για σκληρές σκηνές, για πράξεις βίας, για ήρωες που κυριαρχούνται από ένστικτο. Ενδεικτική προς αυτή τη εικόνα είναι ειδικά η πεζογραφία του Κ. Σάντου - Άλντεα.

Τόπος της ηθικής αγνότητας, της ψυχικής υγείας και της σωματικής ευρωστίας, μίας κοινωνικής ειρήνης που ταράσσεται μόνο τον τελευταίο καιρό και εξαιτίας των «ξένων» ενοικιαστών και των διαφόρων πρακτόρων των «πολιτικών», το αρχοντικό χωριό παρουσιάζεται στη λογοτεχνία που προάγει το *Sămănătorul* σε αμείωτη αντίθεση με τη μοντέρνα πόλη. Οι δύο κόσμοι - του χωριού, και της πόλης, ο καταστροφέας αυτού του παρελθόντος – αποκλείονται αμοιβαία, σύμφωνα με την ιδεολογία του *Sămănătorul*. Στη λογοτεχνία που πληρώνει φόρο υποτέλειας σ' αυτή την ιδεολογία, η πόλη αντιλαμβάνεται ως ένα έδαφος πνευματικής και σωματικής εξόντωσης.

Ο Ιόν Αδάμ είναι ο συγγραφέας δύο μυθιστορημάτων, *Rătăcire* (Περιπλάνηση) και *Sybaris* (Συμπάρης), το δεύτερο με κεντρικό θέμα τη ζωή στην πρωτεύουσα, την οποία ο πεζογράφος την παρουσιάζει, σύμφωνα με το πνεύμα του *Sămănătorul*, ως έναν κόσμο της ακολασίας, της διαφθοράς και της υποκρισίας, διαμετρικά αντίθετο με εκείνο που χαρίζει υγεία, του χωριού.

Την ίδια εχθρότητα απέναντι στην πόλη πηγάζει και από της σελίδες του μυθιστορήματος *Robinson în Țara Românească* (Ο Ρόμπινσον στη Βλαχία) του Ιόν Γκορούν και από πολλές άλλες αφηγήσεις του *Sămănătorul*³⁶.

Αναθεματίζοντας «την τύφλωση και το θόρυβο του κάστρου», στα οποία αντιθέτει «το μεσημεριανό φως της επαρχίας», ο Κορνέλιου Μολντοβάν συλλογίζεται: «Συχνά, σε γλέντια, κάτω από φωτισμένους τρούλους, / Όταν θολό συρρέει του πάθους το ποτάμι, / Ρουφάς μόνο φαρμάκι στα διψασμένα χείλη, / Στις τεμπελιάς τις ώρες και της ακολασίας νύχτες...».

Με φόντο την απέχθεια κατά της μοντέρνας πόλης, που υπαγορεύεται από διαφορετικές αιτιολογίες από εκείνες που απορρέουν από την ιδεολογία του *Sămănătorul*, μπορούμε να αναγνωρίσουμε τη σφραγίδα αυτού του ρεύματος και σε κάποιους στίχους του Ο. Γκόγκα, η ποίηση του οποίου αντιτίθεται, κατά την ουσία της, σ' αυτό το ρεύμα. Στο Παρίσι, ο ποιητής έχει την αίσθηση ότι ακούει τη «Βαβυλώνια» και ονειρεύεται «στο χωριό μας» (στο ποίημα «Paris»). Στην τεράστια μητρόπολη, το πρωί του φαίνεται «περήφανο κορίτσι του χωριού», την οποία το Παρίσι την πιάνει στα «καταραμένα νύχια» και την βρέχει με «λάσπες και λοιδορία» (στο ποίημα «Ziua»). Στα «σοκάκια» του Παρισιού «περιφέρεται χασκογελώντας η

³⁶ Teodor Virgolic, *A existat o literatură semănătoristă? (Υπήρξε μία σαμανατορική λογοτεχνία?)*, *Viața românească*, XVI, αριθ. 6-7, 1963.

αμαρτία», ενώ οι τρούλοι της μητρόπολης της Νότρ Νταμ υψώνονται ως «*δύο μπράτσα που καταριούνται τη Γόμορρα*» (στο ποίημα «Notre - Dame»). Το συναίσθημα του ξεριζωμού, που σε ποιήματα όπως τα («Οι γέροι»), («Επιθυμία») κ.ά. περιέχει την επιθυμία σύντηξης με τη ζωή των σκλαβωμένων πληθών, εκφράζει σε άλλα έργα την κατ' αυτό απέχθεια απέναντι στην πόλη, στην αστική ζωή, χωρίς τη φανέρωση του κινήτρου αυτής της συμπεριφοράς: «*Τρέμει απ' το φόβο το κορμί μου, σαν το στήθος του πληγωμένου πουλιού, / Όταν ο πατέρας μου απάντησε σκεπτόμενος: / Πηγαίνουμε στην πόλη, στο σχολείο!*».

Αντίθετα, το ποίημα «*Cântăreților de la oraș*» («Στους τροβαδούρους της πόλης»), το μοναδικό το οποίο ο Γκόγκα δημοσίευσε στο *Sămănătorul*, ξεπερνά και αντιφάσκει κιόλας με την οπτική του περιοδικού. Δομημένη πάνω στην αντίληψη της αντίθεσης μεταξύ του χωριού και της πόλης, το ποίημα δεν μπορεί να ευθυγραμμισθεί με το *Sămănătorul* μόνο επειδή παρουσιάζει την πόλη ως ένα τοπίο δίχως ήλιο, όπου δεν υπάρχουν «*ούτε λουλούδια, ούτε τραγούδια, ούτε πεταλούδες*». Η αντίληψη του χωριού, δυναμική, δεν έχει τίποτα να κάνει με τον ειδυλλιακό χαρακτήρα των αναπολήσεων του *Sămănătorul*. Σ' αυτή τη φρονιμότητα των αναπολήσεων χωρίς νεύρο, ο Γκόγκα αντιπαραθέτει την προτροπή για μεγάλη, θροϊστική ποίηση: «*Και ο κεραυνός που κάνει τον ουρανό να ανατριχιάσει / Όταν αντίπαλες αστραπές τσακώνονται, / Και το τρομακτικό μούγκρισμα του νερού / Να αλυσοδέσει της μούσας μας το κλάμα*».

Ότι το ρεύμα του *Sămănătorul* δεν αποτελεί ένα αισθητικό ρεύμα, έχει ήδη καθιερωθεί. Η φύση των ασχολιών των οποίων ενθάρρυνε δεν είναι άλλη παρά εκείνων που βρήκαν την έκφρασή τους στον κλασικισμό, στο ρομαντισμό, στο νατουραλισμό ή στο συμβολισμό. Στα θεμέλια αυτής της ιδεολογίας του *Sămănătorul* δεν βρίσκεται ένα σύνολο αισθητικών αρχών, αλλά ορισμένες κοινωνικό-πολιτικές αντιλήψεις και τάσεις³⁷. Αλλά το *Sămănătorul* εκδηλώθηκε και στη λογοτεχνία. Αποτέλεσε ένα ρεύμα ιδεών, που προωθήθηκε από ανθρώπους των γραμμάτων μέσω της οδού της λογοτεχνικής δημοσιογραφίας, και που αφομοιώθηκε από ένα σημαντικό αριθμό συγγραφέων λογοτεχνικών κειμένων, ενωμένοι από τη συνείδηση της εξάρτησής τους από την ίδια ομάδα.

Αντιδράσεις κατά του *Sămănătorul*. Τα περιοδικά *Curentul nou* (Καινούργιο ρεύμα) και *Viața românească* (Ρομαντικός βίος):

Μία αντίδραση σαφώς κατά του *Sămănătorul*, με αιτιολογικά κοινωνικής ηθικής, σηματοδοτείται από την εμφάνιση, στις 15 Νοεμβρίου του 1905, στο Γαλάτσι, του περιοδικού *Curentul nou*, υπό τη διεύθυνση του Χ. Σαβιέλεβιτσι: «*Έχουν περάσει τέσσερα χρόνια από την εμφάνιση του *Sămănătorul*, που είχε την αποστολή να αντικαταστήσει τη ρομαντική λογοτεχνία, και ειδικότερα τη ρομαντική στην παρακμή της, μέσω μίας νέας λογοτεχνίας, υγιούς, ηθικής και πραγματικά*

³⁷ D. Micu, ό.π., σ. 81.

ρουμανικής. Σήμερα, όλοι οι άνθρωποι με σωφροσύνη, αναγνωρίζουν ότι το φάρμακο ήταν χειρότερο από την ίδια την αρρώστια»³⁸.

Σαν μομφή κατά του περιοδικού του *Sămănătorul*, έγραφε: «όταν η χώρα των ρουμάνων έχει ανάγκη, τώρα περισσότερο από ποτέ, από μία λογοτεχνία που να προαγάγει την τακτική και επιμονή εργασία, την ήρεμη οικογενειακή ζωή, την τιμή, την οικονομία, τη λιτότητα, την εργατικότητα, τα τρυφερά συναισθήματα, το *Sămănătorul* είχε προαγάγει και συνέχιζε να φέρει στο φως “έναν κατακλυσμό από μυθιστορήματα, αφηγήσεις, ποιήματα, - για το λαό -, που εξιδανικεύουν τη μέθη, τη μοιχεία, την ερωτική συνέυρεση, την αλητεία, την κλεφτιά, την κτηνώδη παρόρμηση, μέχρι και τη δολοφονία – και πάνω από όλα το πολεμικό ένστικτο, ως την ανώτερη αρετή του ανθρώπου...”»³⁹.

Παρουσιάζοντας στο άρθρο του πρώτου τεύχους του περιοδικού το πρόγραμμά αυτού, ο Σαβιέλεβιτσι εκφράζει την προσδοκία του περιοδικού του να προκαλέσει την αντικατάσταση του «ρομαντισμού σε παρακμή που εξαφανίστηκε» και του «χωριάτικου» ρομαντισμού που ακολούθησε με ένα «κλασικό ρομαντισμό», έτσι όπως αυτό επανευρίσκεται στην αγγλική λογοτεχνία, όπως στους Ντίκενς ή Τζορτζ Έλιοτ ή, στη λογοτεχνία μας, στους Ντούλιου Ζαμφιρέσκου ή Μπρατέσκου-Βοινέστι.

Στην απέχθειά του σχετικά με την αναπόληση του παρελθόντος, ο κριτικός κατηγορεί τους εθνικιστές συγγραφείς διότι έχουν ξεχάσει «ότι οι πρόγονοί τους έχουν υποστεί ξυλοδαρμούς από τους βογιάρους που τώρα λιβανίζουν» και όταν χαρακτηρίζει τις «επιζητήσεις του παρελθόντος» ως «λύπες των παράσιτων τάξεων για τα χαμένα προνόμια»⁴⁰, ο Σαβιέλεβιτσι δεν απέχει πολύ από την αλήθεια. Δεν είναι λιγότερο φανερό ότι, καταδικάζοντας τον πασεισμό, ο Σαβιέλεβιτσι εμφανίζει τον εαυτό του άσπλαχνο σχετικά με όλα όσα συμβολίζουν το παρελθόν, μιλώντας περιφρονητικά για τον «πατριωτισμό» και για τον «προπατορικό νόμο».

Η κοσμοπολίτικη περιφρόνηση του εθνικού παρελθόντος υπαγόρευσε στον κριτικό την επιθετικότητα κατά της λογοτεχνίας του Σαντοβεάνου, που είχε κατηγορηθεί, μεταξύ άλλων, ακριβώς για τη ρομαντική εξιδανίκευση του «βάρβαρου παρελθόντος».

Από το περιοδικό *Curentul nou* εκδίδονται μόνο πέντε φύλλα, και μερικά άλλα θα εκδοθούν το 1920. Στη σύνταξη των πρώτων τριών συνεργάζονται, μεταξύ άλλων, ο Γ. Ιμπραϊλεάνου, που κάνει το ντεμπούτο του, με την ευκαιρία, στη δημοσιογραφία, μετά από απουσία μερικών χρόνων. Αυτός υπογράφει ένα κεφάλαιο από το *Spirit critic în cultura română* (Κριτικό πνεύμα στη ρουμανική κουλτούρα), έπειτα το άρθρο «Doi critici și mai mulți scriitori» («Δύο κριτικοί και περισσότεροι συγγραφείς»), στο οποίο, λογομαχώντας με τον Σαβιέλεβιτσι, αποδεικνύει τις αβάσιμες κατηγορίες κατά του έργου του Σαντοβεάνου, ενώ στο τρίτο φύλλο, το άρθρο «Poporanismul» («Ο λαϊκισμός»), στο οποίο το ρεύμα του *Sămănătorul* υποβάλλεται σε οξεία κριτική ανάλυση. Αυτό που κάνει τον Ιμπραϊλεάνου να

³⁸ H. Sanielevici, «Cuvântul nou» («Καινούργιος λόγος»), στο ομώνυμο περιοδικό, σ. 1.

³⁹ Ο.π., σ. 5.

⁴⁰ H. Sanielevici, ό.π., σ. 10.

αγανακτήσει κατά του *Sămăănătorul* είναι «η αντίληψη του χωριάτη ως κάτι γραφικό, σαν συστατικό στοιχείο ενός τοπίου, ως υλικό για τη μούσα - και τίποτε άλλο».

Το περιοδικό *Viața românească* τυπώνεται το Μάρτιο του 1906, στο Ιάσιο, υπό την εποπτεία των Κ. Στέρε και Πάουλ Μπουζόρ. Το λογοτεχνικό κομμάτι ήταν καθήκον του Ιμπραϊλεάνου. Δική του ήταν άλλωστε και η πρωτοβουλία έκδοσης του περιοδικού⁴¹. Ο τίτλος του περιοδικού, που υποβλήθηκε από τον Βλαχούτσα⁴², συνοψίζει συντόμως τον προσανατολισμό του. Το περιοδικό ήθελε το εαυτό του καθρέφτης ολόκληρου του ρουμανικού βίου, μία καινούργια *Dacia literară*, μη αναγνωρίζοντας αυτή την ιδιότητα στον *Sămăănătorul*.

Οι στόχοι που καθορίζει παρουσιάζονται στο άρθρο «Către cititori» («Προς τους αναγνώστες»), του πρώτου φύλλου: «Το περιοδικό μας, όπως κάθε περιοδικό, δεν δύναται να έχει άλλο στόχο από την εργασία στο πεδίο της εθνικής κουλτούρας». Ο όρος «εθνική κουλτούρα» δεν αντικρούει την παγκοσμιότητα του πολιτισμού επειδή «ένας λαός δεν μπορεί να δικαιολογήσει το δικαίωμα ξεχωριστής ύπαρξης ανάμεσα στους πολιτισμένους λαούς παρά μόνο αν μπορεί να συνεισφέρει με κάτι στον παγκόσμιο πολιτισμό, προσθέτοντάς του το χαρακτηριστικό γνώρισμα της ιδιοφυίας του.» Σε αυτό το άρθρο - πρόγραμμα φανερώνεται και ο ανταγωνισμός μεταξύ των «αρχουσών τάξεων και του κάτω λαού». Οι άρχουσα τάξη εκδηλώνει ενδιαφέρον για το δυτικό πολιτισμό, απρόσιτο για το λαό, και επιπλέον, ο δυτικός πολιτισμός δεν αφομοιώνεται, αλλά «γελοιογραφείται».

Μηνύεται ο κοσμοπολιτισμός της άρχουσας τάξης.

Επεξεργασμένη από τον Ιμπραϊλεάνου, η λογοτεχνική ιδεολογία του περιοδικού *Viața literară* αποτελεί έκφραση μίας τάσης σαφώς κατά του *Junimea*, κατά του μοντερνισμού και κατά του *Sămăănătorul*⁴³. Σε μία εποχή όταν «εξασκούταν κριτική κατά των νέων πρωτοτύπων, που είχαν εισαχθεί τον προηγούμενο αιώνα, σημειώνεται νοσταλγία για το παλιό καθεστώς και θαυμασμό για τον πατριαρχικό αγρότη που έμοιαζε με υπόλειμμα των καιρών του Μέγα Στέφανου και του Μιχαήλ του Γενναίου» και εξιδανικευόταν αυτός ο αγρότης ακριβώς επειδή ήταν τόσο καθυστερημένος, καθ' όλα εκτός της ευρωπαϊκής πολιτισμένης ζωής⁴⁴, το περιοδικό *Viața românească* αντιλαμβάνόταν στον αγρότη κάτι διαφορετικό: τον αγρότη που είχε ανάγκη από μεταρρυθμίσεις, από ανύψωση, από αλλαγή. Η αλλαγή των συγγραφέων κατευθυνόταν προς τις επιφανειακές όψεις, γραφικά - εθνικά του κόσμου της επαρχίας, προς την κοινωνική του πλευρά. Κατ' αυτό τον τρόπο το περιοδικό αντιπαρέθετε στον ρομαντισμό του *Sămăănătorul* μία λογοτεχνία στο κέντρο της οποίας βρισκόταν ο αγρότης που χρειαζόταν μεταρρυθμίσεις, ανύψωση.

Προωθώντας μία ρεαλιστική λογοτεχνία, ταυτόχρονα προοδευτική και ανθρωπιστική, το περιοδικό *Viața românească* παραλαμβάνει και συνεχίζει, αυξάνοντας, τις καλύτερες παραδόσεις της *Dacia literară*, παραδόσεις που παραποιήθηκαν εν μέρει από το *Sămăănătorul*. Μετατρεπόμενη σε εκπρόσωπο αυτών

⁴¹ D. Micu, ό. π., σ. 84.

⁴² Mihail Sevastos, *Amintiri de la viața românească (Αναμνήσεις από το Ρουμανικό Βίο)*, εκδόσεις ESPLA, Βουκουρέστι 1956, σ. 30.

⁴³ D. Micu, ό.π., σ. 86.

⁴⁴ G. Ibrăileanu, ό.π., στο *Viața românească*, αριθ. 1-2, Ιανουάριος - Φεβρουάριος, 1933, σ. 5.

των επιδιώξεων που εμπύχωναν τους πιο ταλαντούχους από τους συγγραφείς της εποχής που βρισκόντουσαν κοντά στο λαό, *Viața românească* θα απολαμβάνει τη συνεργασία αυτών, καταλήγοντας να ενσωματώνει στις σελίδες τις πολλά από τις καλύτερες λογοτεχνικές δημιουργίες που γράφτηκαν από τις αρχές του αιώνα και έως τον Πρώτο Παγκόσμιο πόλεμο.

Έτσι, ο Καρατζιάλε θα χαρίσει στο περιοδικό *Viața românească*, μετά το 1900, το αξιόλογο μυθιστόρημα *Chir Ianulea* (Κυρ Γιαννούλης). Ο Ντελαβράντσεα δημοσιεύει στο περιοδικό του Ιασίου την αναπόληση *Stăpânească odată...* (Κυριαρχούσε κάποτε...). Δημοσιεύονται, επίσης, έργα των Ν. Γκάνε, Α. Βλαχούτσα, Τζ. Κοσμπούκ, Στ. Ο. Ιωσήφ, Δ. Άγγελ, Ι. Μινουλέσκου, Μ. Σαντοβεάνου. Δημοσιευμένο αρχικά στο περιοδικό *Asachi*, έπειτα στο *Arhiva* (Αρχειό), και τα δύο με περιορισμένη διάδοση, τα οδοιπορικά στα βουνά του Καλιστράτ Χόγας κατάφεραν να γίνουν γνωστά, στην ουσία, μετά από την αναδημοσίευσή τους, σε καινούργια μορφή, στο περιοδικό *Viața românească*.

Στο περιοδικό του Ιασίου βλέπουν το φως της δημοσιότητας πολλά από τα μυθιστορήματα και από τα σκιαγραφήματα του Ι. Αλ. Μπρατέσκου - Βοϊνέστι: *În lumea dreptății* (Στον κόσμο της δικαιοσύνης), *Nea Alecu* (Ο κυρ Αλέκος), *Contravenția* (Η παράβαση), *Nicușor* (Νικολάκης), *Din carnetul unui jurat* (Από την ατζέντα ενός ενόρκου), *Inimă de tată* (Καρδιά πατέρα), *Călătorului îi stă bine cu drumul* (Στον ταξιδιώτη ταιριάζει ο δρόμος), *Taină* (Μυστικό) κ.ά. Επίσης, εδώ δημοσιεύονται έργα του Σαντοβεάνου - κάποια από τα καλύτερα του πεζογράφου της περιόδου την οποία αναλύουμε: *Într-o zi de primăvară* (Μία ανοιξιάτικη ημέρα), *Însemnările lui Neculai Manea* (Οι σημειώσεις του Νεκουλάι Μάνεα), *Un cal și-un om* (Ένα άλογο και ένας άνθρωπος), *Haia Sanis* (Χάγια Σάνις), *O zi ca altele* (Μία μέρα όπως τις άλλες), *Cântecul amintirii* (Το τραγούδι της ανάμνησης), *Cuza Vodă* (Ο Κούζα Βόδα), *Ara morților* (Το νερό των νεκρών), *Bordeienii* (Οι ένοικοι των χαμόσπιτων), *Neamul Șoimăreștilor* (Το γένος των Σοιμαρέστι).

Το περιοδικό χαίρει εκτίμησης του Οκταβιάν Γκόγκα, που δημοσιεύει στις σελίδες του τα επικά ποιήματα «Carmen» («Κάρμεν»), «O rază» («Μία ακτίνα»), «Un om» («Ένας άνθρωπος»), τις σειρές *Glasul apelor* (Η ηχώ των υδάτων), *Cântecule mele* (Τα τραγούδια μου), καθώς και αποσπάσματα από τη μετάφραση *Tragediei omului* (Στην ανθρώπινη τραγωδία), έπος του Μάνταχ.

Από τη λυρική δημιουργία του Τούντορ Αργκέζι, ο Γκ. Ιμπραιλεάνου είχε ενσωματώσει στις σελίδες του περιοδικού: *Cenușa visurilor noastre* (Η στάχτη των ονείρων μας), *Rușin* (Λίγο), καθώς και θεατρικά χρονικά που έστειλε ο ποιητής από το Βουκουρέστι.

Διατηρώντας, με το κύκλο του Ιασίου, σχέσεις τρυφερής φιλίας, ο Γκάλα Γκαλακτιόν είναι παρών στο περιοδικό με πολυάριθμες διηγήσεις, άνισες ως προς την αξία τους, αλλά που διαπερνώνται από ανθρωπιστική αντίληψη σύμφωνα με το πνεύμα του *Viața românească*. Μεταξύ άλλων, δημοσιεύονται το *La vulturi* (Στα γεράκια) και *În drum spre răcat* (Στο δρόμο προς την αμαρτία).

Ο αριθμός των αξιόλογων συνεργατών είναι σημαντικός. Ο Ιόν Αγαρμπιτσεάνου δημοσιεύει παραμύθια και μυθιστορήματα: *Fefelega* (Φεφελεάγα), *Luminița* (Το φωτάκι), *Gruia* (Γκρούια), *Angheluz* (Αγγελάκης) κ.ά. Από τα έργα του

Ιόν Μπαρτ δημοσιεύονται *Datorii uitate* (Ξεχασμένα χρέη), *Acasă și în război* (Στο σπίτι και στον πόλεμο), *În cișca leului* (Στο κλουβί του λιονταριού) και αποσπάσματα από το *Jurnalul de bord* (Το ημερολόγιο του καταστρώματος). Να αναφέρουμε επίσης τις συνεργασίες με τους Πάουλ Μπουζόρ, Ι. Ι. Μιρονέσκου, Δ. Δ. Πατρασκάνου, Σπυρίδων Ποπέσκου, οι τελευταίοι ανήκοντας στο *Viața românească* αποκλειστικά, όπως και ο Γ. Τοπαρτσεάνου, που δημοσίευσε στο περιοδικό ό,τι έγραψε μεταξύ του 1911 και 1916, ενώ τα προηγούμενα του ποιήματα, σκορπισμένα σε περιοδικά του *Sămănătorul*, είχαν συγκριτική αξία στο ήμισυ.

Το λογοτεχνικό ρεύμα του *poporanism*

Ο λαϊκισμός αποτέλεσε πολιτικό και ιδεολογικό κίνημα που εκδηλώθηκε σε μερικές ευρωπαϊκές χώρες: Βουλγαρία, Γιουγκοσλαβία, Πολωνία, Γερμανία κ.α., λαμβάνοντας ιδιαίτερη έκταση στη Ρωσία - «narodnicism». Το τελευταίο είχε να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του ρωσικού επαναστατικού κινήματος. Οι οπαδοί του ρεύματος εξιδανικευόταν την αγροτιά, υπερτιμώντας όμως τις επαναστατικές της ικανότητες και αξιολογώντας κατά πολύ τη σημαντικότητα των προσωπικοτήτων, των ηρώων. Το κίνημα εκφυλίζεται μετά το 1890, μετατρέπόμενο σε μία φιλελεύθερη ιδεολογία που αντικατόπτριζε τα συμφέροντα της επαρχιακής μπουρζουαζίας⁴⁵.

Η στιγμή που οι ιδέες του λαϊκισμού κάνουν την εμφάνισή τους στη Ρουμανία ταυτίζεται με εκείνη που είχε αρχίσει να εκδηλώνεται το ρεύμα του narodnicism στη Ρωσία. Οι πρώτοι ρώσοι οπαδοί του ήταν οι συνεχιστές του αγώνα των δημοκρατικών επαναστατών του 1848, αγώνας που συνεχίστηκε από τους μαρξιστές σοσιαλιστές ή από τους προσανατολισμένους προς το μαρξισμό⁴⁶.

Ο ιδεολόγος του νέου κινήματος θα είναι ο Κωνσταντίνος Στέρε. Με αφετηρία το 1893, η εφημερίδα του Ιασίου, *Evenimentul* (Το γεγονός), πυροδοτεί την προπαγάνδα του ρεύματος του λαϊκισμού. Αυτός αποδοκιμάζει δριμύτατα την κατάσταση πραγμάτων στη Ρουμανία, τη φεουδαρχική καθυστέρηση, την έλλειψη πραγματικών δημοκρατικών ελευθεριών, την αμορφωσιά των λαϊκών στρωμάτων. Η βασική ευθύνη για μία τέτοια κατάσταση πίεζε, κατά την άποψή του, τους ώμους των διανοουμένων. Ο συγγραφέας καυτηριάζει την αδιαφορία και την απάθεια αυτών για τη μοίρα του λαού και απεύθυνε την προτροπή να ακολουθήσουν το παράδειγμα των διανοουμένων της Ρωσίας.

Επιπλέον συνηγορεί υπέρ του λαϊκισμού στα άρθρα που υπογράφει στο *Evenimentul literar* (Το λογοτεχνικό γεγονός). Στο άρθρο «Poporanismul» («Ο λαϊκισμός»), ο Στέρε προσπαθεί να προσδιορίσει τις αντιλήψεις του ρεύματος. Απορρέουν τα εξής ηθικοπλαστικά στοιχεία: ο λαϊκισμός αποτελεί πιο πολύ ένα γενικό συναίσθημα, μία διανοητική και συγκινησιακή τάση παρά μία ιδεολογία και ένα καλά διαμορφωμένο σκοπό. Δίνεται έμφαση στην απεριόριστη αγάπη για το λαό, στον οποίο νοούνται το σύνολο της εργατικής και παραγωγικής τάξης, στην

⁴⁵ D. Micu, ό.π., σ. 89.

⁴⁶ Αυτόθι.

υποχρέωση του να της υπερασπίζονται τα συμφέροντα και να της ανεβάσουν «στο ύψος ενός ευσυνείδητου και ανεξάρτητου κοινωνικού παράγοντα»⁴⁷. Η αντίληψη ότι οι διανοούμενοι έχουν υποχρέωση να αγωνίζονται για την ανύψωση του λαού είναι ρωσικής προέλευσης και προϋποθέτει την άποψη ότι η ανύψωση του λαού πρέπει να είναι έργο των διανοουμένων, των ηρώων και όχι του ίδιου του λαού, όχι αποτέλεσμα του αγώνα του. Όπως και οι ρώσοι, ο Στέρε υποβαθμίζει το ρόλο του λαού στη διαμόρφωση της ιστορίας, υπερτιμώντας εκείνο των προσωπικοτήτων.

Η συνεργασία του Στέρε με τα περιοδικά *Evenimentul* (*Το γεγονός*), *Adevărul* (*Η αλήθεια*) και *Evenimentul literar* (*Το λογοτεχνικό γεγονός*) αποτελεί μία πρώτη εκδήλωση του ρεύματος αυτού στη Ρουμανία. Μεταξύ του 1893-1896, ο ποπορανισμός εκδηλώνεται περισσότερο σε πολιτιστικό επίπεδο. Το κίνημα δε θα προσδιορίσει ακόμα τη θέση του απέναντι στα μεγάλα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα της Ρουμανίας. Η ιδεολογία του ρεύματος φανερώνεται πλήρως μετά το 1900 και περισσότερο με την ευκαιρία των εξεγέρσεων των αγροτών, του 1907. Δίνοντας έμφαση στην άποψη ότι το αγροτικό νοικοκυριό αποτελεί ένα ξεχωριστό κοινωνικό σχηματισμό, ο Στέρε δηλώνει υπέρ της κατάργησης της ιδιοκτησίας των γαιοκτημόνων, καυτηριάζοντας σφόδρα τους αντιπάλους των αγροτικών μεταρρυθμίσεων, εκείνους που υποστήριζαν ότι «δε βρισκόμαστε μπροστά σε αγροτικό πρόβλημα, μπροστά από την ανάγκη του να αλλάξουμε ριζικά το αγροτικό μας σύστημα...»⁴⁸.

Η λογοτεχνική ιδεολογία του *Viața românească* επεξεργάζεται από τον Γ. Ιμπραϊλεάνου. Αντιπαραθέτοντας στην εικόνα του πρωτόγονου χωριού, ξένο ως προς το μοντέρνο πολιτισμό, την αντίληψη ενός προηγμένου χωριού, μοντέρνου, ο Ιμπραϊλεάνου θα συνηγορήσει υπέρ της κατάργησης της ιδιοκτησίας των γαιοκτημόνων, για μία ευρύτερη μεταρρύθμιση, για τον εκδημοκρατισμό της κοινωνίας. Οι συνέπειες προσχώρησης στο λαϊκισμό είναι φανερές σε πολλά από τα έργα του: *Spiritul critic în cultura română* (*Το κριτικό πνεύμα στη ρουμανική κουλτούρα*), *Literatura și societatea* (*Η λογοτεχνία και η κοινωνία*), *Characterul specific național în literatura română* (*Ο ειδικός εθνικός χαρακτήρας στη ρουμανική λογοτεχνία*) κ.α., στα οποία εξέφραζε, γενικά, απόψεις που προορίζονταν να επηρεάσουν θετικά την πορεία της λογοτεχνίας. Αναζητώντας την εφαρμογή της λαϊκιστικής ιδεολογίας στην αισθητική και την κριτική της λογοτεχνίας, ο εμψυχωτής του *Viața românească* (*Ο ρουμανικός βίος*) κρατά από το λαϊκισμού εκείνη την πλευρά στην οποία εντόπιζε τις δικές του προδιαθέσεις και επιζητήσεις της νιότης του, η οποία δεν ερχόταν σε αντίθεση με την ουσία των αισθητικών του πεποιθήσεων, που διαμορφώθηκαν υπό την επιρροή του Gherea (Γκέρεα). Ο Ibrăileanu (Ιμπραϊλεάνου) αναπτύσσει τη ρομαντική-συναισθηματική πλευρά του λαϊκισμού, το κεφάλαιο κοινωνικής κριτικής που περιελάμβανε, την προτροπή για συμπάθεια προς τον βασανισμένο κόσμο της επαρχίας.

⁴⁷ *Evenimentul literar*, II, αριθ. 15, 28 Μαρτίου 1894.

⁴⁸ «Cronica internă. Latifundiile și progresul economic» («Το εσωτερικό χρονικό. Τα κτήματα και η οικονομική πρόοδος»), στο *Viața românească*, III, αριθ. 3, Μάρτιος 1908, σ. 448.

Ενώ στην πολιτική ο λαϊκισμός μετατρέπεται σε ιδεολογία, υπηρετώντας συγκεκριμένα ταξικά συμφέροντα, στην λογοτεχνία αυτός παραμένει ένα «συναίσθημα», μία «ατμόσφαιρα». Αυτό συνεχίζει την ρεαλιστική και δημοκρατική παράδοση της λογοτεχνίας των ρουμάνων, την οποία υπερασπίζεται τόσο κατά του *Sămănătorul*, όσο και κατά των κοσμοπολίτικων προσανατολισμών.

Η λογοτεχνική ζωή της Τρανσυλβανίας

Η πολιτιστική ζωή γνωρίζει και στην Τρανσυλβανία μία αναζωογόνηση μετά το 1900. Εμφανίζονται καινούργια περιοδικά, όπως τα *Luceafărul* (*Ο Αυγερινός*, 1902), *Foaia interesantă* (*Το σπουδαίο φύλλο*, 1905), *Revista politică și literară* (*Το πολιτικό και λογοτεχνικό περιοδικό*, 1906), *Pagini literare* (*Λογοτεχνικές σελίδες*, 1916). Επιβάλλονται ονόματα όπως των Οκταβιάν Γκόγκα, Ιόν Αγαρμπιτσεάνου, Ζαχαρία Μπαρσάν, Λίβιου Ρεμπρεάνου) κ.ά., η ποίηση και η πεζογραφία καταγράφουν νέες επιτυχίες. Προσανατολισμένη πάντοτε προς το χωριό, η λογοτεχνία της Τρανσυλβανίας το είχε παρουσιάσει για ένα διάστημα πιο πολύ από την άποψη του πνευματικού βίου, φανερώνοντας τον πλούτο και τη γραφικότητα των εθίμων, την ομορφιά της ρουμανικής φορεσιάς, την αξιοσύνη του απλού ανθρώπου. Από «ομηρικό» έδαφος, μυθολογικό, το χωριό της Τρανσυλβανίας μετατρέπεται στην πεζογραφία του Σλάβιτσι σε ότι αντιπροσώπευε στην πραγματικότητα: έναν κόσμο στον οποίο αντιπαραβάλλονταν συμφέροντα και φιλοδοξίες. Το δρόμο που άνοιξε ο Σλάβιτσι ακολουθούν οι Ιόν Αγαρμπιτσεάνου και Ο. Γκόγκα και, αργότερα, ο Λ. Ρεμπρεάνου. Αποτέλεσμα αυτών, η Τρανσυλβανία παράγει τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα, όπως και έπειτα, μία ουσιαστική συνεισφορά στην ανάπτυξη της ρουμανικής γραπτής καλλιτεχνικής δημιουργίας.

Η πιο αποδοτική έκφραση της νέας ώθησης που πήρε η ρουμανική λογοτεχνία της Τρανσυλβανίας ήταν το δίμηνο περιοδικό *Luceafărul*, που δημοσιεύθηκε για πρώτη φορά στη Βουδαπέστη και μεταφέρθηκε το 1906 στο Sibiu.

Η συντακτική επιτροπή αποτελούσαν από ρουμάνους φοιτητές του Πανεπιστημίου Βουδαπέστης, ονόματα που σήμερα δεν σημαίνουν πια τίποτα. Ο Οκταβιάν Κ. Τασλαουάνου, ο μελλοντικός συντάκτης διευθυντής, που είχε να αντέξει για χρόνια το βάρος της εκδοτικής δουλειάς, προς το παρόν δεν είναι μέλος της επιτροπής. Ο Οκταβιάν Γκόγκα είναι απλός μέλος. Αναδεικνύεται όμως από τώρα ως καρδιά του περιοδικού. Η συνεργασία του προσφέρει, ειδικά, τόνωση στις σελίδες του.

Τον πρώτο χρόνο, ο Γκόγκα δημοσιεύει στο περιοδικό *Luceafărul* ποίηση: «Acasă» («Σπίτι»), «Dorința» («Η επιθυμία»), «Toamna» («Το φθινόπωρο»), «Bătrâni» («Οι γέροντες»). Το πρώτο συμπεριλήφθηκε στον τόμο *Ne cheamă rământul* (*Μας καλεί το χώμα*), ενώ τα άλλα στον τόμο *Poezii* (*Ποιήματα*). Τον επόμενο χρόνο προστίθενται τα ποιήματα «Noapte» («Νύχτα»), «Zadarnic» («Μάταια»), «Ruga mamei» («Η προσευχή της μητέρας»), «Cântec» («Τραγούδι»), «Despărțire» («Χωρισμός»), «Casa noastră» («Το σπίτι μας») κ.ά. Η συνεργασία με τον ποιητή είναι εξίσου παραγωγική και τα επόμενα χρόνια του δημοσιεύονται, μεταξύ άλλων, το 1904, «În amurg» («Στο σούρουπο»), «La groapa lui Laie» («Στον

τάφο του Λάιε»), «Oltul» («Το Ολτ»), «Dăscălița» («Η δασκάλα»), «Apostolul» («Ο Απόστολος»), ενώ το επόμενο έτος «Plugarii» («Οι ζευγολάτες»), «Lăutarul» («Ο λυράρης»), «Dascălul» («Ο δάσκαλος»), «Rugăciune» («Προσευχή»), «Clăcașii» («Οι δουλοπάροικοι») και πολλά άλλα που συμπεριλήφθηκαν έπειτα σε τόμους. Η συνεργασία με τον ποιητή διαρκεί ως το 1914 στην ποίηση, στην πεζογραφία ή στις μεταφράσεις, ο Γκόγα χαρίζοντας στο *Luceafărul* ό,τι πιο καλό και πιο βιώσιμο είχε γράψει.

Ο Ιόν Αγαρμπιτσεάνου θα είναι ο κύριος πεζογράφος του περιοδικού, όπως και τον Γκόγα, δημοσιεύοντας στις σελίδες του το αξιόλογο κομμάτι του έργου του. Εντοπίζουμε στο περιεχόμενο του περιοδικού το όνομα του ποιητή από το Βανάτο, Βίκτωρ Βλάντ Ντελαμαρίνα, του αφηγητή Ιόν Ποπ - Ρετεγάνουλ, άλλων ποιητών και στιχουργών της Τρανσυλβανίας, εξαιρετικών παραγωγικών: των Ζαχαρία Μπαρσάν, Ιόν Μπόρτσια, Αικατερίνης Πίτις κλπ.

Συνεχίζοντας την όμορφη παράδοση του περιοδικού *Familia* (Η οικογένεια), το *Luceafărul* αναζητεί σε μόνιμη βάση τη συνεργασία των συγγραφέων των άλλων ρουμανικών περιοχών, μετατρέπόμενο σε περιοδικό ολόκληρης της χώρας. Στις σελίδες του δημοσιεύουν συχνά οι Στ. Ο. Ιωσήφ, Δ. Άγγελ, Βίκτωρ Ευθυμίου, Μιχαήλ Σαντοβεάνου), Ι. Αλ. Μπρατέσκου-Βοϊνέστι, Αλ. Καζαμπάν, Αιμίλ Γαρλεάνου κ.ά. Ευκαιριακά, συνεργάζονται και συγγραφείς των παλαιότερων γενεών: Σλάβιτσι, Κοσμπούκ κλπ.

Τα προβλήματα που τάραζαν τη λογοτεχνική ζωή της χώρας συζητούνται έντονα στο περιοδικό *Luceafărul*. Για παράδειγμα, στην ευρύτερη δημοσκοπήση σχετικά με το ρεύμα του λαϊκισμού, που ξεκίνησε το 1910, συμμετέχουν, μεταξύ άλλων, οι Καρατζιάλε, Σλάβιτσι, Σαντοβεάνου, Αγαρμπιτσεάνου, Ιλάριε Κέντι, Μ. Ντραγομιρέσκου, Εουτζέν Λοβινέσκου. Το περιοδικό δε διστάζει να έρθει σε αντιπαράθεση με τα περιοδικά του Βουκουρεστίου και του Ιασίου. Η πιο σημαντική αρετή του περιοδικού είναι εκείνη του ότι άνοιξε διάπλατα τις πόρτες των απανταχού ρουμάνων συγγραφέων, συνεισφέροντα, ειδικά μετά το 1909, στην πνευματική προετοιμασία της μελλοντικής ένωσης.